

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Ταξιδεύοντας με τη γοργόνα»

Συγγραφή: ΑΘΗΝΑ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Εφαρμογή: ΧΑΡΙΤΩΝ ΜΑΔΕΝΛΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας δευτεροβάθμιας: Βασίλης Βασιλείαδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Ταξιδεύοντας με τη γοργόνα

Δημιουργία σεναρίου

Αθηνά Γιαννοπούλου

Εφαρμογή σεναρίου

Χαρίτων Μαδενλής

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Γενικό Λύκειο Μακροχωρίου

Χρονολογία

Από 18-03-2014 έως 29-04-2014.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Έξι (6) διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος: αίθουσα προβολών, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Facebook.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Για την υλοποίηση του παρόντος σεναρίου τόσο ο εκπαιδευτικός όσο και οι μαθητές έπρεπε να είναι εξοικειωμένοι με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο εργασίας και με τον συνδυασμό μεθόδων διδασκαλίας (κατευθυνόμενος διάλογος, μετωπική διδασκαλία). Ο εκπαιδευτικός, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του σεναρίου, είχε τη δυνατότητα δημιουργίας και διαχείρισης ομάδας στο κοινωνικό δίκτυο Facebook. Οι μαθητές: α) χάρη στο [νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Α΄ Λυκείου](#) ήταν εξοικειωμένοι με τη μελέτη των χαρακτηριστικών της νεότερης ποίησης και κυρίως με το ζήτημα της λειτουργίας των συμβόλων, (β) είχαν γνώση προγραμμάτων του Η/Υ, όπως των προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου (Word), δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint), δημιουργίας ψηφιακού κολάζ (Photo Collage). Επιπλέον, είχαν τη δυνατότητα αξιοποίησης του διαδικτύου (Internet), μέσω της αναζήτησης και χρήσης του προσφερόμενου διαδικτυακού υλικού, καθώς και τη δυνατότητα να διαχειρίζονται το εικονικό προφίλ τους και να επικοινωνούν στο κοινωνικό δίκτυο Facebook. Το σενάριο επίσης προέβλεπε τη χρήση προγράμματος κατασκευής ψηφιακής ταινίας (Windows Movie Maker), με το οποίο δεν ήταν εξοικειωμένοι αρκετοί μαθητές και για τον λόγο αυτόν στη συγκεκριμένη άσκηση τους δόθηκε η δυνατότητα να εργαστούν με τη χρήση προγράμματος δημιουργίας παρουσίασης.

Όσον αφορά στην υλικοτεχνική υποδομή, η σχολική μονάδα διέθετε εργαστήριο πληροφορικής με έξι (6) Η/Υ –έναν για κάθε ομάδα εργασίας μαθητών και έναν για τον εκπαιδευτικό– καθώς και αίθουσα προβολών εξοπλισμένη με Η/Υ, με πρόσβαση στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέα, ώστε κατά την υλοποίηση της Α΄ και Γ΄ φάσης να μην είναι αναγκαία η μετακίνηση των μαθητών στο εργαστήριο πληροφορικής.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Αθηνά Γιαννοπούλου, Ταξιδεύοντας με τη γοργόνα, Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πρωτεύον ζητούμενο του σεναρίου ήταν να εξοικειωθούν οι μαθητές με τη διαδικασία ανάγνωσης των συμβόλων στην ποίηση –στον βαθμό που είναι αυτό εφικτό– εκλαμβάνοντάς την (τη διαδικασία) ως μια απόπειρα προσέγγισης ενός «άλλου» (οποσδήποτε όχι «νεκρού» ή εξωγήινου) κόσμου που δημιουργεί εκ νέου την πραγματικότητα με γλωσσικά σημεία επιφορτισμένα συνυποδηλωτικά. Παράλληλα, επιδιώχθηκε να αντιληφθούν οι μαθητές ότι η σημασιοδότηση του ίδιου σημαίνοντος συναρτάται με τα διαφορετικά ιστορικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα στα οποία παράγεται το κείμενο, ποιητικό ή άλλο.

Η γοργόνα αποτελεί το παράδειγμα-πεδίο εφαρμογής ως προς το οποίο κλήθηκαν οι μαθητές να μελετήσουν τον τρόπο με τον οποίο εμφανίζεται ένας όρος εμπορούμενος από ποικίλες νοηματικές αποχρώσεις σε διαφορετικά περιβάλλοντα-ποιήματα. Με αφετηρία τη μορφή της γοργόνας στον διαδεδομένο λαϊκό θρύλο, ο οποίος προσέδωσε εθνικές διαστάσεις στον συμβολισμό της, οι μαθητές μελέτησαν περιπτώσεις συμβολικής λειτουργίας της σε ποιητικά έργα της γενιάς του '30 και διαπίστωσαν τον τρόπο με τον οποίο μία λέξη φορτίζεται συνυποδηλωτικά με διαφορετικό περιεχόμενο από ποιητές της ίδιας γενιάς ή ακόμη και από τον ίδιο ποιητή. Δοκίμασαν να ανιχνεύσουν τα σύμβολα συσχετίζοντάς τα με την ιστορική και τη λογοτεχνική πραγματικότητα της συγγραφής και “ενσωματώνοντας” ταυτόχρονα στην ανάγνωση τις ορίζουσες της δικής τους ταυτότητας.

Καίριο ρόλο στη διαδικασία αυτή είχε η αξιοποίηση του κοινωνικού δικτύου Facebook, μέσα από το οποίο οι ομάδες εργασίας των μαθητών, υιοθετώντας εικονικές ταυτότητες, εμβάθυναν στην ανάγνωση των συμβολισμών που φέρει η γοργόνα στα συγκεκριμένα ποιήματα. Τέλος, οι μαθητές, μέσα από την επαφή με σύγχρονες εκδοχές του συγκεκριμένου συμβόλου, κατέθεσαν τις σκέψεις τους αναφορικά με τη φόρτιση και την αξιοποίηση της συμβολικής διάστασης της γοργόνας στη δική τους χρονική εγγύτητα, επενδύοντάς τες με τη δημιουργική σφραγίδα τους.

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου οι μαθητές συμμετείχαν τόσο σε ομαδικές δραστηριότητες, προκειμένου να αξιολογηθεί ο βαθμός συνεργασίας όλων και η συνεισφορά του κάθε μέλους στην ομάδα, ενώ ανέλαβαν και ατομικές εργασίες, οι οποίες επέτρεψαν τη διαπίστωση της προσωπικής πρόσληψης.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η «λεπτή» σχέση της ποίησης και του πραγματικού κόσμου δεν μας επιτρέπει να αντιμετωπίζουμε στον ποιητικό λόγο το σημαίνον «σαν ένα αδειανό καυκί, ένα καθαρά και υλικά ηχητικό περίβλημα» (Γ. Σεφέρης). Ασφαλώς η αποκωδικοποίηση των μηχανισμών της γλώσσας του ποιητή, μιας γλώσσας η οποία αποκαλύπτει το «χώνεμα» του ρυθμού του κόσμου μέσα από ένα οργανωμένο σύστημα γλωσσικών σημείων και συμβόλων, δεν είναι μία αβασάνιστη διαδικασία, αλλά προϋποθέτει αρχικά να συνειδητοποιήσει ο αναγνώστης την ιστορικότητα της συγγραφής. Το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο γεννήθηκε ένα ποίημα καθοδηγεί σημαντικά –χωρίς όμως να δεσμεύει– τον αναγνώστη στην πρόσληψη του κειμένου και στην ανίχνευση των όρων που αξιοποιούνται συμβολικά. Καθώς όμως η παραδοσιακή διδασκαλία της λογοτεχνίας κάνει την ποίηση να φαντάζει σαν ένας τόπος μεστός ανωτέρων μεν αισθημάτων και νοημάτων, σκοτεινών δε και απροσπέλαστων, αναδεικνύεται η ανάγκη να αξιοποιήσει ο εκπαιδευτικός το

«ρεπερτόριο» της τεχνολογίας, προκειμένου η ερμηνεία της ποίησης και των συμβόλων της να πλησιάζει στις προσλαμβάνουσες των μαθητών. Στο συγκεκριμένο σενάριο, παράλληλα με την προτεινόμενη διαδικασία ανάγνωσης των ποιητικών συμβόλων, οι μαθητές διαπίστωσαν ότι στην ποίηση οι λέξεις και οι όροι δεν είναι άπαξ σημασιοδοτημένοι, αλλά είναι “ανοιχτοί” στη νοηματική φόρτιση την οποία επιθυμούν οι ποιητές.

Σε αυτό το πλαίσιο στοχοθεσίας επιλέχθηκε το σύμβολο της γοργόνας γιατί, αν και ανάγει την καταγωγή του σε αρχέγονους μύθους, αποτελεί μόνιμα «δροσερό» θέμα με πληθωρική παρουσία στην προφορική παράδοση και τη λαϊκή τέχνη και προσφιλές μοτίβο στη λογοτεχνία. Οι μαθητές, μέσα από τη “συνάντησή” τους με τη γοργόνα σε ποιητικά κείμενα της γενιάς του '30, κατανόησαν πως το σημασιολογικό φορτίο του συγκεκριμένου συμβόλου δεν είναι μονοσήμαντο αλλά αντανακλά τις περιστάσεις της συγγραφής σε κάθε περίπτωση. Γνωρίζοντας σύγχρονες όψεις της γοργόνας σε κείμενα μη ποιητικά και σε έργα τέχνης, οι μαθητές διαπίστωσαν τη συνέχεια της παρουσίας της ακόμη και σε εποχές απομυθοποίησης, στοχάστηκαν πάνω στην αξιοποίηση του συμβολισμού της, αποκωδικοποιώντας το πολιτισμικό πλαίσιο της δικής τους χρονικής εγγύτητας. Στην επίτευξη αυτών των στόχων συνέβαλε τόσο η εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου όσο και η αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών, καθώς οι μαθητές συνδιαλέχθηκαν δημιουργικά στο πλαίσιο της ομάδας και της τάξης.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν ότι η λαϊκή προφορική παράδοση ως αναπόσπαστο τμήμα του ελληνικού πολιτισμού τροφοδοτεί και εμπνέει αενάως την ποίηση και άλλες μορφές τέχνης,

- να αντιληφθούν ότι ο ελληνικός πολιτισμός, μέσω της βίωσης της παράδοσης, επιτυγχάνει τη συνύπαρξη του παρελθόντος και του παρόντος,
- να διαπιστώσουν ότι τα σύμβολα στην τέχνη μετουσιώνονται και μετακινούνται ευέλικτα, ώστε να ανταποκρίνονται στις ιστορικές και πολιτισμικές συνθήκες,
- να στοχαστούν για τον ρόλο της ποίησης στη συνειδητοποίηση των κοινωνικών-πολιτισμικών προβλημάτων κάθε εποχής,
- να συνειδητοποιήσουν ότι η μυθοποίηση υφίσταται ακόμη και σε περιόδους ορθολογισμού.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να κατανοήσουν ότι η ποίηση δεν αντιμετωπίζει τη λέξη ως ηχητική και οπτική αποτύπωση μόνο, αλλά ως μέσο ερμηνείας του κόσμου, σύμφωνα με την ευαισθησία του ποιητή,
- να διαπιστώσουν ότι μία λέξη επιδέχεται ποικιλία σημαινομένων από τους ποιητές της ίδιας γενιάς ή ακόμη και από τον ίδιο ποιητή,
- να συσχετίσουν το ποιητικό κείμενο με τα ιστορικά και κοινωνικά γεγονότα της εποχής, αξιοποιώντας τις ιστορικές τους γνώσεις,
- να συνειδητοποιήσουν ότι μια λέξη-εικόνα που νοηματοδοτείται συμβολικά δεν νοείται ανεξάρτητα αλλά λειτουργεί σε ένα σύστημα συμβολισμών,
- να αντιληφθούν ότι το ποίημα δεν είναι μια κατασκευή εκ του προχείρου και ότι ως τελική κατασκευή αποτυπώνει την προσπάθεια του δημιουργού να ντύσει την ευαισθησία του με το ιδανικό, κατά την κρίση του, ποιητικό ρήμα.

Γραμματισμοί

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να προσεγγίσουν τους όρους-σύμβολα στην ποίηση,

- να “διαβάσουν” τη φωνή του ποιητή ως φωνή μιας εποχής την οποία ο αναγνώστης μπορεί να ακούσει μόνο αν γνωρίζει το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο,
- να συνειδητοποιήσουν τη συμβολή των ΤΠΕ στην επαφή τους με την ποίηση,
- να προσέλθουν στην ανάγνωση της ποίησης γνωρίζοντας ότι η ταυτότητά τους επηρεάζει την πρόσληψή της,
- να γράψουν κείμενα προσαρμοσμένα υφολογικά και λεκτικά στο ζητούμενο επικοινωνιακό πλαίσιο.

Διδακτικές πρακτικές

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου εφαρμόστηκαν ποικίλες διδακτικές πρακτικές. Στην Α΄ φάση, μέσω της μετωπικής διδασκαλίας και του κατευθυνόμενου διαλόγου, ο εκπαιδευτικός ενημέρωσε και επιχείρησε να ενεργοποιήσει τους μαθητές σχετικά με το αντικείμενο μελέτης και να φέρει το γνωστικό αντικείμενο κοντά στις προσλαμβάνουσες και τις εμπειρίες τους.

Στη Β΄ φάση εφαρμόστηκε η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, γιατί επιδιώχθηκε ο μαθητής να έχει ενεργητικό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης και να συν-εργαστεί μέσα στην ομάδα και στην τάξη με την υποστήριξη φύλλων εργασίας. Οι μαθητές επικοινωνήσαν και συνεργάστηκαν στον φυσικό χώρο του εργαστηρίου της πληροφορικής, αλλά και στο κοινωνικό δίκτυο Facebook, το οποίο επιτρέπει τη συγγραφή των κειμένων με συμμετοχικές και συνεργατικές διαδικασίες (Παυλίδου 2010), ενώ ο εκπαιδευτικός ακολούθησε και ενθάρρυνε τα βήματά τους.

Στη Γ΄ φάση οι μαθητές, με αφορμή σύγχρονες προεκτάσεις και εκδοχές του θέματος με το οποίο ασχολήθηκαν, εργαζόμενοι πάλι ομαδικά, παρήγαγαν πολυτροπικό κείμενο και σε συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης εξέθεσαν τις απόψεις τους αναφορικά με την αξιοποίηση του συμβόλου της γοργόνας.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η μορφή της γοργόνας ανοίγει ένα ευρύ φάσμα μελέτης συμβολισμών, καθώς μετασχηματίζεται διαρκώς και διαπερνά τον ελληνικό πολιτισμό με ποικίλες παρουσίες, άλλοτε ως στοιχείο της λαϊκής μυθολογίας, άλλοτε ως φιγούρα σε έργα εγνωσμένης καλλιτεχνικής αξίας, άλλοτε ως σύμβολο εθνικών διαστάσεων, άλλοτε ως σύμβολο αισθησιασμού. Προσεγγίζοντάς την οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να αντιληφθούν τη συνέχεια του εθνικού πολιτισμού, μέσα από τη γονιμοποιό επίδραση του παρελθόντος, το οποίο εκπροσωπείται από τον θρύλο και τη λαϊκή τέχνη, στο παρόν, είτε με την έννοια της πιο προσιτής χρονικά σε αυτούς ποιητικής δημιουργίας είτε σε άλλες μορφές τέχνης. Μπόρεσαν, ακόμη, να διαπιστώσουν τις συμβολικές προεκτάσεις και τους μετασχηματισμούς μέσα από τους οποίους η μορφή της γοργόνας –στη θέση της μπορεί να βρεθεί οποιοδήποτε σύμβολο στιγματίζει την ελληνική «μυθολογία»– ταξιδεύει στον χρόνο φορτωμένη σε κάθε περίπτωση με ένα διαφορετικό σημασιολογικό φορτίο. Από την άποψη αυτή, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο τρόπος με τον οποίον ο ποιητής, εισπράττοντας την “ανάσα” του περιβάλλοντος, μεταχειρίζεται τη γοργόνα ως σύμβολο και παρουσία.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στο σχολικό βιβλίο των *Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* στη Β΄ Λυκείου ανθολογούνται έργα ποιητών της γενιάς του '30. Η γενιά αυτή επηρεάστηκε από τα λογοτεχνικά ρεύματα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού, στα οποία η χρήση συμβόλων είναι πληθωρική. Στο παρόν σενάριο οι μαθητές ιχνηλάτησαν την παρουσία της γοργόνας σε ποιήματα του Γ. Ρίτσου, του Γ. Σεφέρη, του Ο. Ελύτη, του Ν. Καββαδία και άλλων ποιητών της γενιάς αυτής, και διαπίστωσαν το συμβολικό φορτίο της μέσα από τη λειτουργία της σε ένα σύστημα συμβόλων.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στο συγκεκριμένο σενάριο οι ΤΠΕ εμπλούτισαν το μάθημα με οπτικοακουστικό υλικό (κείμενα, τραγούδια, εικόνες). Αξιοποιήθηκαν ως εργαλεία τα οποία εξυπηρετούν την αναζήτηση και συλλογή πληροφοριών, μέσω της κατευθυνόμενης και ελεύθερης πλοήγησης στο διαδίκτυο, ανέδειξαν την κατασκευαστική πλευρά της λογοτεχνίας και τη δημιουργική έκφραση των μαθητών μέσω της κατασκευής απλών και πολυτροπικών κειμένων. Η συνεργασία των μαθητών στο κοινωνικό δίκτυο Facebook μέσα από τη δημιουργία ομάδας, στην οποία μετείχε ενεργά και ο εκπαιδευτικός, έθεσε νέους όρους στην αλληλεπίδραση των μαθητών με το κείμενο, ενέπνευσε στους μαθητές θετική στάση απέναντι στη λογοτεχνία και οριοθέτησε για τον εκπαιδευτικό έναν ρόλο συνεργάτη-συμπαραστάτη των ομάδων εργασίας στη συγγραφή κειμένων και στην πραγμάτευση των πληροφοριών.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Οδυσσέας Ελύτης, «[Τα τζιτζίκια](#)». *Τα ρω του έρωτα*, 29. Αθήνα: Ύψιλον, 1986.

Νίκος Καββαδίας, «[Έχω μια πίπα](#)». *Μαραμπού*, 24. Αθήνα: Άγρα, 1990.

Ανδρέας Καρκαβίτσας, «[Η γοργόνα](#)». *Τα λόγια της πλώρης*, 195-200. Αθήνα: Νεφέλη, 1991.

Γιάννης Ρίτσος, «[Ρωμιοσύνη](#)». Αθήνα: Κέδρος, 1997.

Γιώργος Σεφέρης, «[Λεωφόρος Συγγρού, 1930](#)». *Ποιήματα*, 85. Αθήνα: Ίκαρος, 1989.

Γιώργος Σεφέρης, «[Ο Μαθιός Πασκάλης ανάμεσα στα τριαντάφυλλα](#)», 155. *Ποιήματα*. Αθήνα: Ίκαρος, 1989.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Ανδριανού, Έλ. 2010. [Θεατρικά στοιχεία στο Μαραμπού του Νίκου Καββαδία](#). *Ελευθεροτυπία*, 27-11-2010.

Διαλησμάς Στέφανος, 1981, *Εισαγωγή στην ποίηση του Γιάννη Ρίτσου*, Αθήνα: Επικαιρότητα.

Ελύτης, Οδ. 1995. [Δήλωση του '66](#). *Εν λευκώ*, 207. Αθήνα: Ίκαρος.

Μαργαρίτη, Φ. 2011. [Η «ανακάλυψη» της Συγγρού και η γενιά του '30](#). *Το Βήμα*, 23-10-2005.

Προκοπάκη Χρύσα (επιλογή), 2000, *Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου*, Αθήνα: Κέδρος.

Σεφέρης, Γ. 1993. [Κυριακή 26 Οκτώβρη 1941 \(απόσπασμα\)](#). *Μέρες Δ'*, 146. Αθήνα: Ίκαρος.

Βίντεο

[Εποχές και συγγραφείς-«Οδυσσέας Ελύτης»](#) [32:30-35:40] [πηγή: YouTube 22-5-2014]

[Μηχανή του χρόνου-«Νίκος Καββαδίας»](#) [2:00-5:00] [πηγή: YouTube 22-5-2014]

Τραγούδι

«[Δεν ήταν νησί](#)» από τον δίσκο *Μάνος Χατζιδάκις-4 θεατρικοί μύθοι*, στίχοι: Νίκος Καζαντζάκης, μουσική: Μάνος Χατζιδάκις, ερμηνεία: Μανόλης Λιδάκης, Σείριος, 2006.

Ιστοσελίδες

Εθνικό Κέντρο Βιβλίου: [2009 Γιάννης Ρίτσος \(εκατό χρόνια από τη γέννησή του\)](#)-

Εφημερίδα [Ελευθεροτυπία](#)

[Ηλεκτρονικός Κόμβος](#)

[Οι σελίδες του Νίκου Σαραντάκου](#)

[Νίκος Καββαδίας](#)

[2010 Νίκος Καββαδίας \(εκατό χρόνια από τη γέννησή του-Ε.ΚΕ.ΒΙ.\)](#)

[Οδυσσέας Ελύτης](#)

[Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#)

[Το Βήμα](#)

Ψηφιακό Σχολείο

Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ φάση: πριν από την ανάγνωση (2 ώρες, αίθουσα προβολών)

Η γοργόνα ταξιδεύει τον Μέγα Αλέξανδρο

1^η ώρα

Την πρώτη ώρα της Α΄ φάσης ανακοινώθηκε στους μαθητές ο τίτλος και το θέμα του σεναρίου. Αναδείχθηκε ο συσχετισμός του με τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη Β΄ Λυκείου, καθώς βασικό χαρακτηριστικό του σεναρίου ήταν η μελέτη και αποκωδικοποίηση των ποιητικών συμβόλων, που υπάρχουν σε αφθονία σε ποιήματα της γενιάς του '30, τα οποία αποτελούν μέρος της διδακτέας ύλης του μαθήματος. Ευνοϊκή συνθήκη για την κατανόηση και μελέτη των ποιημάτων αποτέλεσε το γεγονός ότι οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι με τα χαρακτηριστικά της νεότερης ποίησης από τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στην Α΄ Λυκείου.

Στη φάση αυτή, εκπαιδευτικός και μαθητές περιηγήθηκαν στον κόσμο του θρύλου και των προεκτάσεών του. Δόθηκε στους μαθητές [φύλλο εργασίας](#), ατομικό και κοινό για όλους, στο οποίο καταγράφονταν όλες οι προβλεπόμενες για τη φάση αυτή δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός διάβασε αρχικά το διήγημα «[Η γοργόνα](#)», από τη συλλογή του Α. Καρκαβίτσα *Λόγια της πλώρης*, το οποίο ακολουθεί πιστά τη λαϊκή παράδοση κατά την οποία η γοργόνα, ως αδερφή του Μεγαλέξανδρου, καταδιωκόμενη από τις τύψεις, τριγυρνά στα πέλαγα και ρωτά τους ναυτικούς αν ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος.

Μέσω της συζήτησης που ακολούθησε διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές γνώριζαν τη συγκεκριμένη λαϊκή αφήγηση, ωστόσο την προσέγγιζαν με διαφορετική οπτική από την αναμενόμενη. Συγκεκριμένα, οι μαθητές έδωσαν διάφορες ερμηνείες στην ιστορία, όπως, ότι μέσω αυτής σχολιάζεται η δύναμη της αδερφικής αγάπης, η ανάγκη για υστεροφημία, ο φόβος απέναντι στο εξωπραγματικό και το φανταστικό.

Μόνο κατόπιν συζήτησης και σχετικών ερωτήσεων του διδάσκοντα κατέληξε η ολομέλεια της τάξης στο συμπέρασμα ότι μέσω του θρύλου του Μεγαλέξανδρου αποδίδεται η συλλογική επιθυμία και ο συλλογικός φόβος στην ιστορική πορεία του ελληνισμού.

Οι διαφορετικές αυτές ερμηνείες έδωσαν αφορμή στον διδάσκοντα να προϋδεάσει τους μαθητές για τη συνέχεια του σεναρίου, η οποία αφορούσε στην ερμηνεία της γοργόνας ως συμβόλου σε ποιήματα της γενιάς του '30 και να κάνει μια μικρή αλλαγή στη δραστηριότητα που ανατέθηκε στους μαθητές για το σπίτι. Συγκεκριμένα, ενώ η άσκηση του σεναρίου προέβλεπε ότι η γοργόνα της ιστορίας των μαθητών θα ήταν η αδερφή του Μεγαλέξανδρου, τελικά δόθηκε η δυνατότητα στους μαθητές να δώσουν στη γοργόνα όποια ταυτότητα επιθυμούσαν. Με αυτόν τον τρόπο θεωρήθηκε ότι θα ενεργοποιούνταν περισσότερο η φαντασία των μαθητών και θα γίνονταν διαφορετικές προσεγγίσεις της γοργόνας-συμβόλου, όπως εξάλλου συνέβαινε και στα ποιήματα που καλούνταν να μελετήσουν οι μαθητές κατά την εφαρμογή της επόμενης φάσης του σεναρίου.

Μία δραστηριότητα του σεναρίου, η οποία προέβλεπε τη μελέτη μιας παραλλαγής του μύθου από τον δήμο Φελλόης των Καλαβρύτων, παραλείφθηκε προκειμένου να εξοικονομηθεί χρόνος, καθώς η χρονική διάρκεια εφαρμογής του σεναρίου έπρεπε να συντομευθεί κατά δύο ώρες σε σχέση με ό,τι προέβλεπε το συνταγμένο σενάριο. Εξάλλου, στη συζήτηση που ακολούθησε μετά την ανάγνωση του διηγήματος του Καρκαβίτσα, τονίστηκε η γοητεία την οποία ασκεί το δισυπόστατο αυτό πλάσμα στη φαντασία του λαού και ο μεγάλος βαθμός στον οποίο η παρουσία του είναι συνυφασμένη με την ιστορική πορεία του Ελληνισμού, διαπίστωση στην οποία κατέληξε η ολομέλεια της τάξης και κατά την τελευταία δραστηριότητα της Α' φάσης.

Στη δραστηριότητα αυτή ελέγχθηκε η συναισθηματική ανταπόκριση των μαθητών στο σύμβολο της θρυλικής γοργόνας. Οι μαθητές άκουσαν το τραγούδι «[Δεν ήταν νησί](#)», ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Καπετάν Μιχάλης* του Ν.

Καζαντζάκη που μελοποίησε ο Μάνος Χατζιδάκις, και κλήθηκαν να μιλήσουν για τα συναισθήματα που εγείρει στην ψυχή τους η μελοποίηση του τραγουδιού και το συνταίριασμα των μουσικών ήχων με τη συμβολική διάσταση που απέδωσαν στη γοργόνα. Στη συζήτηση που ακολούθησε οι μαθητές τόνισαν με ευκολία αυτήν τη φορά την επαναστατική και δυναμική φύση της γοργόνας, η οποία συνδέεται με διάφορες φάσεις της ιστορικής πορείας του Ελληνισμού, στη συγκεκριμένη περίπτωση με τον αγώνα των Κρητικών για ελευθερία.

Σε επίπεδο ατομικής εργασίας οι μαθητές ανέλαβαν ως εργασία στο σπίτι να διηγηθούν σε γραπτό λόγο, εν είδει βιωμένης εμπειρίας, τη συνάντησή τους με μια γοργόνα, όχι αναγκαστικά την αδερφή του Μεγαλέξανδρου. Τους δόθηκε η ελευθερία να μεταπλάσουν τον μύθο κατά τη βούλησή τους και να αφηγηθούν την ιστορία υιοθετώντας το ύφος που επιθυμούσαν, είτε ακολουθώντας τους υφολογικούς και λεκτικούς κανόνες της γλώσσας των νέων, είτε γράφοντας σε λογοτεχνικό ύφος, είτε επιλέγοντας ακόμη και τον ποιητικό λόγο. Επίσης, κλήθηκαν να συνοδεύσουν το κείμενό τους με μια ζωγραφιά την οποία θα φιλοτεχνούσαν οι ίδιοι ή θα αναζητούσαν στο διαδίκτυο και θα ταίριαζε με τη γοργόνα της ιστορίας τους. Στόχος της δραστηριότητας αυτής ήταν να ενθαρρυνθεί η δημιουργική έκφραση των μαθητών και να καταδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο οι έφηβοι μαθητές προσλαμβάνουν το προϊόν της μυθοπλαστικής φαντασίας του λαού, και μάλιστα σε εποχές ορθολογισμού, και κατόπιν το προσαρμόζουν στα οικεία τους δεδομένα. Οι μαθητές ενημερώθηκαν ότι η εργασία επρόκειτο να αποτελέσει κριτήριο αξιολόγησής τους κατά την Α΄ φάση του σεναρίου.

Επίσης, ως προαιρετική εργασία για το σπίτι δόθηκε μια παρουσίαση έργων τέχνης τα οποία εμπνέονται από τη μυθική μορφή της γοργόνας. Ο προαιρετικός χαρακτήρας της άσκησης οφειλόταν στην ανάθεση ήδη μιας εργασίας για το σπίτι. Επίσης, ο βαθμός ανταπόκρισης των μαθητών στην εργασία αυτή θα αποτελούσε για τον διδάσκοντα στοιχείο το οποίο θα αποδείκνυε τον βαθμό στον οποίο το θέμα του σεναρίου προσέλκυσε το ενδιαφέρον των μαθητών. Τέλος, οι μαθητές ενημερώθηκαν

ότι έπρεπε να καταθέσουν τις εργασίες τους μία ημέρα πριν από το επόμενο μάθημα, προκειμένου να τις μελετήσει ο διδάσκων, να τις σχολιάσει και να επιλέξει αυτές που θα παρουσιάζονταν στην ολομέλεια της τάξης.

2^η ώρα

Τη δεύτερη ώρα της Α΄ φάσης παρουσιάστηκαν στην ολομέλεια της τάξης ενδεικτικά κάποιες από τις εργασίες των μαθητών. Συνολικά 18 από τους 23 μαθητές έγραψαν μια ιστορία με ηρώίδα κάποια γοργόνα. Αφού ο διδάσκων μοίρασε στους μαθητές έναν πίνακα¹ με τις διαφορετικές ερμηνείες των μαθητών για το σύμβολο της γοργόνας, παρουσίασε με λίγα λόγια όλες τις ιστορίες, διάβασε στην τάξη αυτή που ξεχώρισε και ακολούθησε συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης για τους διαφορετικούς συμβολισμούς της γοργόνας στις ιστορίες των μαθητών, για τις αλλαγές του συμβόλου σε σχέση με τον θρύλο της γοργόνας της αδερφής του Μεγαλέξανδρου και για το ύφος των εργασιών των μαθητών.

Γενική διαπίστωση είναι ότι οι μαθητές αποστασιοποιήθηκαν από τον αρχικό θρύλο και έδωσαν στη γοργόνα της ιστορίας ποικίλους συμβολισμούς. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ερμηνείες της γοργόνας ως σύμβολο του σύγχρονου καταναλωτισμού, ως απόδειξης της ύπαρξης του μεταφυσικού και ως σύμβολο του ανεκπλήρωτου έρωτα. Επίσης οι περισσότερες εργασίες χρησιμοποίησαν ύφος καθημερινού λόγου (ήταν επιστολή η στην οποία γινόταν αφήγηση μιας εμπειρίας σε κάποιο φιλικό πρόσωπο), κάποιες είχαν λογοτεχνικό ύφος, ενώ μια μαθήτρια επέλεξε να αφηγηθεί την ιστορία της με ένα ποίημα.

Στη συζήτηση μετά την παρουσίαση των εργασιών σχολιάστηκε ο βαθμός στον οποίο το διαφορετικό ύφος της ιστορίας δυσχέρανε ή ενθάρρυνε τη διήγηση. Το συμπέρασμα της συζήτησης ήταν ότι η δυνατότητα να επιλέξουν οι μαθητές το ύφος που επιθυμούσαν για την αφήγηση της ιστορίας, καθώς και η ελευθερία να αξιοποιήσουν το σύμβολο της γοργόνας όπως επιθυμούσαν, διευκόλυναν τη

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο h_gorgona_stis_istories.doc.

δημιουργία των μαθητών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ιστορία που ξεχώρισε και διαβάστηκε στην τάξη² στάλθηκε στον ετήσιο μαθητικό διαγωνισμό ποίησης και διηγήματος της Πανελληνίας Ένωσης Λογοτεχνών και βραβεύτηκε με τιμητική διάκριση, προς μεγάλη ικανοποίηση της μαθήτριας που συνέγραψε την ιστορία.

Όσον αφορά στη δεύτερη προαιρετική δραστηριότητα, πέντε μαθητές ετοίμασαν μια παρουσίαση του συμβόλου της γοργόνας σε διαφορετικά είδη τέχνης. Ο διδάσκων επέλεξε και παρουσίασε στην τάξη την εργασία που θεώρησε πιο ολοκληρωμένη και ακολούθησε μία συζήτηση για τις διαφορετικές προσεγγίσεις του συμβόλου της γοργόνας στην τέχνη³. Οι μαθητές δήλωσαν ότι δεν φαντάζονταν πως ένα σύμβολο, στην περίπτωσή μας η γοργόνα, μπορούσε να αξιοποιηθεί με τόσους διαφορετικούς τρόπους για την εξυπηρέτηση διαφορετικών κάθε φορά στόχων.

Ο αριθμός και η ποιότητα των εργασιών που εκπονήθηκαν από τους μαθητές, καθώς και ο μεγάλος βαθμός συμμετοχής τους στις συζητήσεις που έγιναν στην ολομέλεια της τάξης, αποδεικνύουν, κατά τον διδάσκοντα, ότι επιτεύχθηκε ο στόχος της Α΄ φάσης, ο οποίος αφορούσε στην εισαγωγή των μαθητών στο θέμα του σεναρίου και στην προσέλκυση του ενδιαφέροντός τους για τη συνέχεια.

Τα τελευταία λεπτά της ώρας οι μαθητές χωρίστηκαν με βάση τις προτιμήσεις τους σε πέντε ομάδες των τεσσάρων ή πέντε μαθητών και ενημερώθηκαν από τα φύλλα εργασίας για τις δραστηριότητες που επρόκειτο να εκπονήσουν τις επόμενες διδακτικές ώρες.

Β΄ φάση: κατά την ανάγνωση (3 ώρες, εργαστήριο πληροφορικής)

Στη Β΄ φάση οι μαθητές συνεργάστηκαν αξιοποιώντας τα φύλλα εργασίας στον φυσικό χώρο του εργαστηρίου πληροφορικής και στον εικονικό χώρο του κοινωνικού δικτύου Facebook. Τα φύλλα εργασίας υπήρχαν αποθηκευμένα σε ψηφιακή μορφή στον κοινό φάκελο και η επεξεργασία τους έγινε ηλεκτρονικά. Επίσης, στον κοινό

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο *ergasia_a_fasi_istoria.doc*.

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το *ergasia_a_fasi_paroysiasi.ppt*.

φάκελο αποθηκεύτηκαν από τις ομάδες εργασίας και άλλα παράγωγα τα οποία εκπονήθηκαν ανεξάρτητα από το φύλλο εργασίας.

Η ανάγκη να συντομευθεί η εφαρμογή του σεναρίου σε έξι συνολικά ώρες, καθώς και οι ιδιαίτερα απαιτητικές δραστηριότητες σχετικά με την ερμηνεία ποιημάτων της γενιάς του '30 με παράλληλη μελέτη σχετικών κειμένων από τους μαθητές οδήγησαν τον διδάσκοντα να αφαιρέσει σημαντικές δραστηριότητες από το σενάριο, οι οποίες αφορούσαν στην επικοινωνία των μαθητών με τους ποιητές με επιστολή και στη συνεργατική συγγραφή ψηφιακού βιβλίου. Όπως είναι αναμενόμενο, οι αλλαγές αυτές είχαν ως αποτέλεσμα να μην επιτευχθούν σημαντικοί στόχοι του σεναρίου σχετικά με τη συνειδητοποίηση της διαφορετικής πρόσληψης και των διαφορετικών προσεγγίσεων του ίδιου ποιήματος από διαφορετικούς αναγνώστες.

Την πρώτη και δεύτερη ώρα της Β' φάσης, οι μαθητές μελέτησαν ποιήματα στα οποία υπάρχει το σύμβολο της γοργόνας. Για την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων αυτών διατέθηκαν δύο διδακτικές ώρες αντί για τη μία που προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο. Συγκεκριμένα, μελετήθηκαν τα παρακάτω ποιήματα: (1) «[Ρωμιούσνη](#)» (απόσπασμα από την ενότητα III) του Γ. Ρίτσου, (2) «[Τα τζιτζίκια](#)» από τη συλλογή *Τα ρω του έρωτα του* Ο. Ελύτη, (3) «[Λεωφόρος Συγγρού, 1930](#)» από τη συλλογή *Τετράδιο γυμνασμάτων* του Γ. Σεφέρη, (4) «[Ο Μαθιός Πασκάλης ανάμεσα στα τριαντάφυλλα](#)» από τη συλλογή του Γ. Σεφέρη *Ημερολόγιο καταστρώματος, Α'*, (5) «[Έχω μια πίπα](#)» από τη συλλογή *Μαραμπού* του Ν. Καββαδία. Κάθε ομάδα με τις οδηγίες πλεύσης του φύλλου εργασίας ακολούθησε τη γοργόνα στο ταξίδι της, σταμάτησε σε ένα ποίημα-σταθμό του ταξιδιού της και επιχείρησε να επικοινωνήσει με τον συμβολισμό της.

3^η-4^η ώρα

Την πρώτη ώρα της Β' φάσης οι μαθητές κάθισαν ανά ομάδα σε έναν από τους Η/Υ του εργαστηρίου πληροφορικής και μελέτησαν τις δραστηριότητες που υποδεικνύονται στο φύλλο εργασίας της ομάδας τους. Τους επισημάνθηκε ότι στη

διάρκεια δύο διδακτικών ωρών έπρεπε να διεκπεραιώσουν τις προβλεπόμενες δραστηριότητες, προκειμένου στη συνέχεια να προχωρήσουν στη διαμόρφωση εικονικού προφίλ στο Facebook και στη μεταξύ τους επικοινωνία.

Η πρώτη ομάδα ανέλαβε την “ανάγνωση” της γοργόνας που εμφανίζεται στην τρίτη ενότητα της ποιητικής σύνθεσης «Ρωμιοσύνη» του Γ. Ρίτσου. Αρχικά, οι μαθητές, από τον διαδικτυακό τόπο του E.ΚΕ.ΒΙ και από τον ιστότοπο ritsos.ekebi.gr, τον οποίο δημιούργησε το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου για το έτος Ρίτσου (2009), πληροφορήθηκαν για τη ζωή και το έργο του ποιητή και άντλησαν υλικό χρήσιμο για την προσέγγιση του αποσπάσματος που μελέτησαν. Μέσα από σύντομη συζήτηση του διδάσκοντα με τους μαθητές στο σημείο αυτό, φάνηκε πως οι τελευταίοι κατανόησαν ότι ο ποιητής Γ. Ρίτσος δεν επικοινωνεί με την εποχή του μόνο ως παρατηρητής των τεκταινομένων, αλλά μετέχοντας ο ίδιος οργανικά στο συλλογικό βίωμα και, εντάσσοντας και το προσωπικό του βίωμα σε αυτό, αναλαμβάνει τον ρόλο του καθοδηγητή της κοινωνίας συντονίζοντας τη φωνή και το έργο του με τον σφυγμό της.

Οι μαθητές εξέφρασαν τον θαυμασμό τους για τον ποιητή, ο οποίος δεν περιορίστηκε μόνο στην ενίσχυση, μέσω του συγγραφικού του έργου, των συμπατριωτών του σε ιδιαίτερα κρίσιμες για το έθνος στιγμές αλλά συμμετείχε ενεργά σε αυτούς αγώνες. Επιπλέον, έχοντας άποψη για τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται ο ποιητής τη «Ρωμιοσύνη», τον ελληνικό κόσμο, προχώρησαν στη χαρτογράφηση των χαρακτηριστικών του κόσμου αυτού μέσα από την ερμηνευτική προσέγγιση συγκεκριμένων στίχων.

Αρχικά, στην απάντησή τους οι μαθητές παρουσίασαν ικανοποιητικά τα χαρακτηριστικά του τόπου που περιγράφει ο Ρίτσος στους στίχους που μελέτησαν. Ωστόσο, η τεκμηρίωση με στίχους από το ποίημα δεν θεωρήθηκε ικανοποιητική.⁴ Έτσι, κατόπιν υπόδειξης του διδάσκοντα, συμπλήρωσαν το κείμενό τους με τις

⁴ Βλ. ό.π. το ergasia_a1_omada_1.png.

απαραίτητες αναφορές σε σημεία του ποιήματος, στα οποία εντοπίζονταν τα γνωρίσματα του τόπου.⁵

Οι μαθητές επιχείρησαν να κατανοήσουν το ειδικό φορτίο της κόκκινης γοργόνας και την οργανική της ένταξη στην κατά τον ποιητή μυθολογία του ελληνικού λαού, ο οποίος αρνείται να «προδώσει την ταυτότητά του στις επιθέσεις κάθε μορφής». Ιδιαίτερα αποτελεσματική για τη σωστή προσέγγιση του συμβόλου της γοργόνας στο ποίημα θεωρήθηκε η άσκηση που ζητούσε από τους μαθητές να αντικαταστήσουν τις λέξεις του σχετικού δίστιχου με άλλες. Έτσι, οδηγήθηκαν στην επιτυχημένη ερμηνεία του συμβόλου της γοργόνας.⁶

Για τη συνέχεια, ήταν αναμενόμενο ότι οι μαθητές, έχοντας πλέον εικόνα για τα χαρακτηριστικά της γοργόνας του Ρίτσου, θα ήταν σε θέση να φανταστούν τη μορφή της και να την αισθητοποιήσουν. Ωστόσο, η μορφή που επέλεξαν για την απόδοση της γοργόνας του Ρίτσου κάθε άλλο παρά διέθετε τα χαρακτηριστικά της γοργόνας του ποιήματος, καθώς οι μαθητές περιορίστηκαν μόνο σε ένα εξωτερικό γνώρισμα της γοργόνας (το κόκκινο χρώμα της) και αδιαφόρησαν για την απόδοση των υπόλοιπων χαρακτηριστικών τα οποία, ωστόσο, εντόπισαν επιτυχώς στις προηγούμενες εργασίες τους.⁷ Την εικόνα αυτή την αποθήκευσαν προκειμένου να τη χρησιμοποιήσουν στο εικονικό προφίλ τους στο Facebook.

Η δεύτερη ομάδα ανέλαβε την ερμηνεία του συμβόλου της γοργόνας στο ποίημα του Ο. Ελύτη «Τα τζίτζικια» από τη συλλογή *Τα ρω του έρωτα*. Οι μαθητές μελέτησαν το ποίημα και στη συνέχεια διάβασαν αρχικά την άποψη του Ελύτη για την ποίηση (Δήλωση του '66, *Εν λευκώ*) και, συνεκτιμώντας την ιστορική συγκυρία κατά την οποία πρωτοεκδόθηκε η συλλογή *Τα ρω του έρωτα*, κλήθηκαν να διερευνήσουν την πιθανότητα να αποδώσει ο αναγνώστης εκείνης της εποχής πολιτικές διαστάσεις στο ποίημα που μελέτησαν, συνδέοντάς το με τα πολιτικά

⁵ Βλ. ό.π. το αρχείο *ergasia_a1_omada_1.png*.

⁶ Βλ. ό.π. το αρχείο *ergasia_b_omada_1*.

⁷ Βλ. ό.π. το αρχείο *eikona_profil_facebook_omada_1.jpg*.

γεγονότα της περιόδου συγγραφής του ποιήματος.⁸ Καταδείχθηκε με τον τρόπο αυτόν ότι ο αναγνώστης προσέρχεται στην ανάγνωση της ποίησης με τις ορίζουσες της ταυτότητας και της ιστορικότητάς του.

Στην επόμενη δραστηριότητα, οι μαθητές παρακολούθησαν απόσπασμα της εκπομπής *Ποιητές και συγγραφείς-«Οδυσσέας Ελύτης»*, αναρτημένο στο YouTube κατόπιν άντλησης από το ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ. Στο επιλεγμένο απόσπασμα γίνεται αναφορά σε στοιχεία της ποιητικής του Ελύτη που αναδεικνύουν την έννοια και τις διαστάσεις της ελληνικότητας στην ποίησή του. Με τη συνδρομή του υλικού αυτού και λαμβάνοντας υπόψη τον λαϊκό θρύλο της γοργόνας και του Μεγαλέξανδρου, οι μαθητές στην επόμενη δραστηριότητα διαπίστωσαν με επιτυχία τον μετασχηματισμό της γοργόνας, εντόπισαν τα σημεία στα οποία ανατρέπεται ο θρύλος και δικαιολόγησαν την ανατροπή συσχετίζοντάς την με τον τρόπο με τον οποίο ο ποιητής αντιλαμβάνεται τον ελληνικό κόσμο.⁹

Ενδεικτική για την ποιοτική θεώρηση του κόσμου είναι η επιλογή του Ελύτη να τοποθετήσει μέσα στο ποίημα τη γοργόνα(-ες) και κάθε άλλο μοτίβο του ποιήματος σε συγκεκριμένη θέση και με συγκεκριμένη γεωμετρία. Για να αισθητοποιήσουν αυτήν τη θεώρηση και να προσδιορίσουν τον ρόλο κάθε έμψυχης και άψυχης παρουσίας, οι μαθητές, ακολουθώντας ανά στροφή τις “οδηγίες” του ποιήματος, απεικόνισαν τις “συντεταγμένες” του ποιητικού κόσμου δημιουργώντας ένα ψηφιακό κολάζ, στο οποίο αποτύπωσαν τα βασικά σύμβολα του ποιήματος με τη σειρά που εμφανίζονται στο ποίημα¹⁰. Έχοντας πλέον άποψη για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της γοργόνας του Ελύτη οι μαθητές ήταν σε θέση να εικάσουν τη μορφή της και να την αισθητοποιήσουν. Αναζήτησαν στο διαδίκτυο τη μορφή της γοργόνας στο εξώφυλλο του δίσκου του Λίνου Κόκοτου *Το θαλασσινό τριφύλλι* (σε ποίηση Οδυσσέα Ελύτη) και την επέλεξαν προκειμένου να αποδώσουν τη γοργόνα του

⁸ Βλ. ό.π. το *ergasia_a_omada_2.png*.

⁹ Βλ. ό.π. το *αρχείο ergasia_b_omada_2.png*.

¹⁰ Βλ. ό.π. το *ergasia_g_omada_2*.

ποιήματος του Ελύτη, γιατί, κατά την άποψή τους, στην εικόνα αποδίδεται τόσο το ελληνικό τοπίο όσο και η ελληνική παράδοση, τα οποία έχουν κυρίαρχη θέση στο ποίημα. Αποθήκευσαν αυτήν την εικόνα για να τη χρησιμοποιήσουν στο προφίλ τους στο Facebook.

Η τρίτη ομάδα ανέλαβε την “ανάγνωση” της γοργόνας στο ποίημα «Λεωφόρος Συγγρού, 1930» από τη συλλογή *Τετράδιο γυμνασμάτων* του Γ. Σεφέρη. Αρχικά, οι μαθητές πληκτρολόγησαν σε μια μηχανή αναζήτησης τις λέξεις «Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα» και επισκέφτηκαν τον νέο δικτυακό τόπο της Πύλης για την Ελληνική γλώσσα. Είναι σκόπιμο ο εκπαιδευτικός να προσανατολίσει τους μαθητές σε «ψηφιακούς πόρους που πολλαπλασιάζουν τους διαθέσιμους μαθησιακούς πόρους και φέρνουν τους μαθητές σε επαφή με πολύ περισσότερα κείμενα από αυτά του σχολικού ανθολογίου (Παντζαρέλας 2012)». Ακολουθώντας τις υποδείξεις του φύλλου εργασίας, οι μαθητές εντόπισαν και μελέτησαν το χρονολόγιο του ποιητή, εστιάζοντας περισσότερο στον χρόνο σύνθεσης του ποιήματος που μελετούσαν, με σκοπό να αντιληφθούν ποια ήταν η περιρρέουσα ατμόσφαιρα της εποχής. Με την παράλληλη ανάγνωση οι μαθητές συνειδητοποίησαν ότι η απόπειρα αποκωδικοποίησης ενός ποιήματος συναρτάται με την εποχή συγγραφής του.

Στη συνέχεια, αναζήτησαν, μέσω υπερσύνδεσης στον ιστοχώρο της εφημερίδας *Το Βήμα*, το κείμενο της Φωτεινής Μαργαρίτη «Η ανακάλυψη της Συγγρού και η γενιά του '30» και το διάβασαν προκειμένου να μνηθούν στη συνομιλία του Γ. Σεφέρη και του Γ. Θεοτοκά, καθώς και να αντιληφθούν το νόημα που απέδιδαν στη λεωφόρο Συγγρού οι προοδευτικοί λογοτέχνες της γενιάς αυτής. Στην εργασία τους οι μαθητές εντόπισαν με επιτυχία τα σχετικά σημεία του κειμένου και ερμήνευσαν τη σημασία της λεωφόρου Συγγρού¹¹.

Επιχειρώντας τον αποσυμβολισμό της γαλάζιας γοργόνας, οι μαθητές εστίασαν στο γαλάζιο της κορμί το οποίο απέδωσαν στο αισιόδοξο μήνυμα της γοργόνας για

¹¹ Βλ. ό.π. το *ergasia_a_omada_3*.

την επικράτηση του καινούριου και του πρωτοποριακού στη ζωή του τόπου και σχολίασαν τη θέση της λέξης στο ποίημα, υποστηρίζοντας ότι η γαλάζια γοργόνα είναι η συνέχεια μιας σειράς αλλαγών, οι οποίες σημειώθηκαν κατά τη μετάβαση του τόπου μας από την παράδοση στον μοντερνισμό¹². Έτσι, σύμφωνα με την άποψη των μαθητών «η περίοπτη θέση της γοργόνας στο ποίημα τονίζει ιδιαίτερα τον συμβολισμό της και τη σημασία της για την πνευματική ανάπτυξη του τόπου, ο οποίος βιώνει τον ερχομό του καινούριου και του πρωτοποριακού».

Αξιοποιώντας τις μέχρι στιγμής σκέψεις τους οι μαθητές ανέλαβαν να γράψουν μια φανταστική συνέντευξη του Γ. Σεφέρη, στην οποία εξέφρασαν τον προβληματισμό τους για το παλιό που φεύγει και το καινούριο που έρχεται. Ζήτησαν από τον ποιητή στον φανταστικό διάλογό τους να ερμηνεύσει έναν στίχο του ποιήματος και προβληματίστηκαν μαζί του σε ποιο βαθμό το παλιό, όταν χαθεί, αφήνει πίσω του «κάτι ως μαγιά για να γεννηθεί το καινούριο»¹³. Για την εκπόνηση της δραστηριότητας αυτής οι μαθητές ασκήθηκαν στη γραφή ενός κειμενικού είδους με συγκεκριμένα υφολογικά και λεκτικά χαρακτηριστικά, το οποίο, κατά την άποψη του διδάσκοντα, υπηρέτησαν με επιτυχία. Εφόσον οι μαθητές σχημάτισαν άποψη για τη γοργόνα του Σεφέρη, ήταν σε θέση να εικάσουν τη μορφή της και να την αισθητοποιήσουν. Ωστόσο, για την απόδοση της γοργόνας του Σεφέρη δεν χρησιμοποίησαν τη δίκλωνη γοργόνα του Γ. Μόραλη, όπως προτεινόταν στο φύλλο εργασίας τους, αλλά επέλεξαν άλλη εικόνα, αιτιολογώντας με επιτυχία την άποψή τους¹⁴. Την εικόνα αυτή χρησιμοποίησαν στο εικονικό τους προφίλ στο Facebook.

Η [τέταρτη ομάδα](#) ανέλαβε την “ανάγνωση” της γοργόνας του Γ. Σεφέρη στο ποίημα [«Ο Μαθιός Πασκάλης ανάμεσα στα τριαντάφυλλα»](#) από τη συλλογή *Ημερολόγιο καταστρώματος, Α΄*. Οι μαθητές, αφού διάβασαν το ποίημα, μελέτησαν στοιχεία που αφορούν στον βίο, το έργο και την εποχή κατά την οποία γράφτηκε το

¹² Βλ. ό.π. το [ergasia_b_omada_3.png](#).

¹³ Βλ. ό.π. το [ergasia_g_omada_3.png](#).

¹⁴ Βλ. ό.π. το [ergasia_d_omada_3.png](#).

ποίημα, στον δικτυακό τόπο «[Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα](#)». Στο σημείο αυτό ήταν ολοφάνερη η αδυναμία των μαθητών της ομάδας να εκπονήσουν τις δραστηριότητες παρακολουθώντας με τη σειρά τα ζητούμενα. Οι μαθητές δεν γνώριζαν βασικά ιστορικά γεγονότα, τα οποία ήταν απαραίτητα για να κατανοήσουν το ποίημα. Το άγχος και η δυσαρέσκεια της ομάδας από την αδυναμία της να αντεπεξέλθει στα ζητούμενα ανάγκασαν τον διδάσκοντα να αφιερώσει αρκετή ώρα στην εξήγηση των σκοτεινών σημείων. Έγινε κατανοητό, αλλά μάλλον ήταν αργά, ότι έπρεπε να δοθεί στην ομάδα η μελέτη άλλου ποιήματος, καθώς το συγκεκριμένο του Σεφέρη ήταν από τα πιο δύσκολα. Ωστόσο, με τις κατευθύνσεις του διδάσκοντα, οι μαθητές κατανόησαν τη σύνδεση του ποιήματος με την εποχή του, ανίχνευσαν με σχετική επιτυχία τις σκέψεις και τα συναισθήματα του Σεφέρη, όταν ήταν πρόσξενος στην Κορυτσά και πληροφορήθηκε το ατυχές περιστατικό που συνέβη στο Νίκο Γκάτσο, και κατόπιν συνέδεσαν τις σκέψεις αυτές με στίχους του ποιήματος, τους οποίους χρωμάτισαν με τα ανάλογα χρώματα¹⁵.

Η δραστηριότητα που δυσκόλεψε ιδιαίτερα τους μαθητές και την οποία τελικά άφησαν ημιτελή (καθώς οι υπόλοιπες ομάδες είχαν ολοκληρώσει και έπρεπε να μεταβούμε στην επόμενη κοινή δραστηριότητα που αφορούσε στην επικοινωνία των ομάδων μέσω του Facebook) ήταν αυτή που προέβλεπε την ερμηνεία των συμβόλων του ποιήματος. Προκειμένου όμως να γίνει ομαλά η μετάβαση των μαθητών στην επόμενη δραστηριότητα, ο διδάσκων τούς εξέθεσε προφορικά τη δική του άποψη. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τη σταυρωμένη γοργόνα του ποιήματος, αναζητώντας στο διαδίκτυο μια γοργόνα που κατά τη γνώμη τους ταίριαζε με τη γοργόνα του Σεφέρη στο ποίημα. Η επιλογή τους δεν θεωρήθηκε πετυχημένη από τον διδάσκοντα, ωστόσο, σε σύντομη συζήτηση, οι μαθητές επιχειρηματολόγησαν για την επιλογή τους (αναφέρθηκαν κυρίως στο «τυραννισμένο», όπως είπαν, πρόσωπο της γοργόνας, το οποίο απέδιδε τις δυσκολίες

¹⁵ Βλ. ό.π.το [ergasia_a_omada_4.png](#).

του τόπου στις οποίες αναφέρεται το ποίημα). Έτσι, τελικά, χρησιμοποιήθηκε η συγκεκριμένη εικόνα στο προφίλ της ομάδας στο Facebook¹⁶.

Η πέμπτη ομάδα ανέλαβε την “ανάγνωση” της γοργόνας στο ποίημα «Έχω μια πίπα» από τη συλλογή *Μαραμπού* του Ν. Καββαδία. Οι μαθητές, αφού διάβασαν το ποίημα, μέσω του ιστότοπου kavvadias.ekebi.gr (υπάρχει ενσωματωμένος στον δικτυακό τόπο του E.KE.BI), περιηγήθηκαν στο χρονολόγιο του ποιητή και επιβεβαίωσαν ότι η θάλασσα και οι περιπέτειές της στην ποίηση του Καββαδία δεν αποτελούν φαντασική κατάσταση αλλά βίωμα που γεννά φαντασικές καταστάσεις. Παρακολούθησαν, στη συνέχεια, απόσπασμα από το αφιέρωμα στον Ν. Καββαδία της εκπομπής Μηχανή του χρόνου (YouTube, 2:00-5:00) και κλήθηκαν να ανιχνεύσουν τους λόγους για τους οποίους είναι κυριαρχική η μορφή της γοργόνας στη ζωή των ναυτικών, όπως η περίπτωση της ζωής και της ποίησης του Ν. Καββαδία επιβεβαιώνει. Η απάντηση των μαθητών κρίθηκε ικανοποιητική από τον διδάσκοντα, καθώς εντόπισαν τη σημαντική θέση της γοργόνας στη ζωή του ναυτικού Καββαδία.

Στην ιστοσελίδα της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία* οι μαθητές διάβασαν συγκεκριμένες παραγράφους από το άρθρο της Έλσας Ανδριανού «Θεατρικά στοιχεία στο Μαραμπού του Ν. Καββαδία». Με αφετηρία αυτό το υλικό, συνέθεσαν έναν φανταστικό διάλογο μεταξύ της γοργόνας και του ναυτικού ποιητή, στον οποίο φαίνεται πόσο σημαντική είναι η γοργόνα στη ζωή του, αλλά και πόσο σημαντικός είναι ο ναυτικός ποιητής για την ίδια τη γοργόνα¹⁷. Έχοντας πλέον άποψη για τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της γοργόνας του Καββαδία, οι μαθητές ήταν σε θέση να εικάσουν τη μορφή της και να την αισθητοποιήσουν. Αναζήτησαν στο διαδίκτυο τη μορφή μιας γοργόνας που προσέγγιζε στη φαντασία τους τη μορφή της ξύλινης γοργόνας και την επέλεξαν για να αποδώσουν τη γοργόνα του ποιήματος, καθώς, κατά τη γνώμη τους, έπρεπε να είναι εξαιρετικά όμορφη και παράλληλα να μπορεί να ζήσει και έξω από το νερό για να συντροφεύει τον ποιητή ναυτικό ακόμη και όταν

¹⁶ Βλ. ό.π. το [ergasia_b_omada_4.png](#).

¹⁷ Βλ. το [ergasia_b_omada_5.png](#).

δεν ταξιδεύει με το πλοίο¹⁸. Αποθήκευσαν την εικόνα, γιατί θα αποτελούσε τη φωτογραφία του προφίλ τους στο Facebook.

Τα τελευταία δεκαπέντε λεπτά της δεύτερης ώρας της Β΄ φάσης, οι ομάδες ξεκίνησαν τη συνεργασία τους στο κοινωνικό δίκτυο Facebook, η οποία θα συνεχιζόταν και την επόμενη διδακτική ώρα, όπως προβλεπόταν από σχετική [δραστηριότητα](#) του φύλλου εργασίας. Δύο από τις ομάδες, για τις ανάγκες αυτής της δραστηριότητας, ζήτησαν να διασπαστούν και ο διδάσκων συμφώνησε, με τον όρο να διατηρήσουν ως νέα ομάδα-γοργόνα τα χαρακτηριστικά της γοργόνας που εντόπισαν στο ποίημα που μελέτησαν.

Η συνεργασία στο κοινωνικό δίκτυο Facebook είχε ως στόχο να εμβαθύνουν οι μαθητές στην κατανόηση του συμβόλου της γοργόνας, που ως ομάδα μελέτησαν, αλλά και να γνωρίσουν το ειδικό φορτίο που φέρουν οι γοργόνες στα ποιήματα των άλλων ομάδων. Η αξιοποίηση του Facebook αναμενόταν να λειτουργήσει απελευθερωτικά για την ίδια τη μελέτη της λογοτεχνίας (Παντζαρέλας 2012). Σε διάλογο με τους μαθητές φάνηκε ότι αρχικά αντιμετώπισαν τη χρήση του Facebook με ενδιαφέρον, ωστόσο μερικοί αμφισβητούσαν την αποτελεσματικότητα του μέσου κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Από την αρχή της δραστηριότητας ο εκπαιδευτικός επισήμανε στους μαθητές ότι η συνεργασία τους στον χώρο του Facebook αποτελούσε μέρος της διδασκαλίας και όφειλαν να συμμετέχουν με υπευθυνότητα.

Έτσι, οι μαθητές τα τελευταία λεπτά της δεύτερης ώρας διάβασαν τα ποιήματα των άλλων ομάδων, που υπήρχαν αποθηκευμένα στον κοινό φάκελο και διαμόρφωσαν το εικονικό προφίλ της γοργόνας που μελέτησαν, ακολουθώντας τα απαιτούμενα βήματα. Στο σημείο αυτό οι μαθητές πρότειναν να χρησιμοποιήσουν όχι τα προτεινόμενα από το σενάριο ονόματα (γοργόνα του Ρίτσου, γοργόνα του Ελύτη...), αλλά κάποια της αρεσκείας τους. Ο διδάσκων έκανε δεκτό το αίτημά τους.

¹⁸ Βλ. το [ergasia_g_omada_5.png](#).

Έπειτα, έκαναν εγγραφή στο Facebook χρησιμοποιώντας κάποια διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που δεν αντιστοιχούσε σε ήδη υπάρχοντα λογαριασμό στο Facebook –εναλλακτικά δημιούργησαν κάποια άλλη– και ως φωτογραφία του προφίλ χρησιμοποίησαν την εικόνα που αποθήκευσαν στην προηγούμενη δραστηριότητα. Συμπλήρωσαν τα υπόλοιπα πεδία πληροφοριών (τόπος και γέννησης, εκπαίδευση, ενδιαφέροντα...) τα οποία ορίζει το Facebook. Στο σημείο αυτό διαπιστώθηκε ότι οι ομάδες έκαναν μάλλον αποτυχημένη επιλογή ονομάτων για τη γοργόνα τους, όπως Καλλιρρόη Γοργονίδου, Αγάπη Θαλασσινού, Ιόλη Θαλασσινού, Αλκμήνη Γοργόνου, Ηρώ Γοργοπούλου. Φαίνεται ότι οι μαθητές (στην πλειοψηφία τους μαθήτριες) επέλεξαν ονόματα με κριτήριο πόσο εύχητα είναι. Εξαιρεση αποτέλεσε η ομάδα που επέλεξε το όνομα Σταυρωμένη Γοργόνα, με το οποίο παρουσιαζόταν η γοργόνα στο ποίημα του Γιώργου Σεφέρη που μελέτησαν. Έκπληξη για τον διδάσκοντα αποτέλεσε η επιλογή του ονόματος Redridinghood Malev, το οποίο οι μαθητές επέλεξαν για την κόκκινη γοργόνα της Ρωμοσύνης του Ρίτσου.

Οι ομάδες δεν αξιοποίησαν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γοργόνας του ποιήματός τους ούτε για την επιλογή του ονόματος ούτε και για τη συμπλήρωση του προφίλ τους, αλλά αρκέστηκαν να τονίσουν τη θαλασσινή ταυτότητα της γοργόνας τοποθετώντας την για παράδειγμα να ζει στον βυθό, να έχει σπουδάσει σε πανεπιστημιακό ίδρυμα του ωκεανού και τα ενδιαφέροντά της να περιορίζονται σε σχετικές δραστηριότητες που αφορούν στη θάλασσα. Ίσως στις επιλογές αυτές να παρασύρθηκαν οι μαθητές από τον διδάσκοντα, ο οποίος συμμετείχε στην ομάδα με το όνομα Νηρέας και είχε ήδη κατασκευάσει ανάλογο εικονικό προφίλ (οντότητα της θάλασσας, συγγενής με τις γοργόνες, με σπουδές και δραστηριότητες που περιορίζονται στο βάθος των ωκεανών).

5^η ώρα

Την τρίτη ώρα της Β΄ φάσης οι γοργόνες-ομάδες αποδέχτηκαν τα αιτήματα φιλίας που είχε ήδη στείλει ο διδάσκων-Νηρέας, προκειμένου να λάβουν μέρος στη μεταξύ τους επικοινωνία μέσω Facebook, για την οποία διατέθηκε ολόκληρη η διδακτική

ώρα. Έτσι, οι μαθητές, ταυτιζόμενοι πλέον με την εικονική τους ταυτότητα, επικοινωνήσαν (γραπτός λόγος, like-dislike) με τις άλλες γοργόνες. Αρχικά, χρειάστηκε η αυστηρή κάποιες φορές παρέμβαση του διδάσκοντα-Νηρέα, προκειμένου να δώσουν οι γοργόνες πιο σοβαρό χαρακτήρα στον μεταξύ τους διαδικτυακό διάλογο, καθώς για αρκετά λεπτά της ώρας αντάλλασσαν σχόλια τα οποία αφθονούν στους διαλόγους του Facebook, του τύπου «είσαι πανέμορφη, είσαι κουκλάρα, είσαι θεά» συνοδευόμενα από σχετικά σύμβολα. Μόνο κατόπιν της παρέμβασης του διδάσκοντα οι γοργόνες μίλησαν για τον εαυτό τους, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κόσμου τους, τον κόσμο του ποιήματος στον οποίο υπάρχουν, τον ειδικό συμβολισμό τους και τις αξίες τους.

Έτσι, οι γοργόνες μίλησαν για την αξία της παράδοσης, τη σημασία του ελληνικού πνεύματος, την αξία της αγάπης αλλά και της θέσης που έχει η δύναμη, η επιθετικότητα και η βία στη ζωή τους¹⁹. Δυστυχώς, ο χρόνος δεν επαρκούσε για να αναπτύξει περισσότερο κάθε γοργόνα την ιδιαίτερη ταυτότητά της. Θεωρείται, ωστόσο, ότι η αξιοποίηση του Facebook, εκτός από ευχάριστη έκπληξη για τους μαθητές, αποτέλεσε ένα μέσο το οποίο απελευθέρωσε εν μέρει τη δημιουργικότητα των μαθητών. Επιπλέον, ίσως τα αποτελέσματα να ήταν πιο εντυπωσιακά αν υπήρχε περισσότερος χρόνος και συνεχιζόταν η επικοινωνία των ομάδων στο Facebook και την επόμενη διδακτική ώρα, όπως εξάλλου ζήτησαν οι μαθητές από τον διδάσκοντα. Ωστόσο, το αίτημά τους δεν ήταν δυνατό να ικανοποιηθεί, καθώς η επόμενη ώρα έπρεπε να διατεθεί για την παρουσίαση και τον σχολιασμό των εργασιών της [Γ΄ φάσης](#), οι οποίες ανατέθηκαν στις ομάδες στο τέλος της τρίτης ώρας της Β΄ φάσης. Ζητήθηκε από τις ομάδες να τις εκπονήσουν εκτός σχολικού ωραρίου, αφού πρώτα περιηγούνταν στο αρχείο που αποθήκευσαν οι ομάδες σε φορητό δίσκο αποθήκευσης, ώστε να είναι διαθέσιμο εκτός σχολικού ωραρίου.

¹⁹ Βλ. ό.π. τα: dialogos_sto_facebook_1.png, dialogos_sto_facebook_2.png, dialogos_sto_facebook_3.png και dialogos_sto_facebook_4.png.

Γ' φάση: μετά την ανάγνωση (1 ώρα, αίθουσα προβολών)

6^η ώρα

Οι μαθητές, έχοντας ήδη περιηγηθεί από το σπίτι στις εικόνες που είχε αποθηκεύσει ο διδάσκων και αφορούσαν σε έργα τέχνης εμπνευσμένα από το μοτίβο της γοργόνας, ετοίμασαν εκτός σχολικού ωραρίου μια διαφήμιση αξιοποιώντας το σύμβολο της γοργόνας. Επειδή κατά την ανάθεση της εργασίας φάνηκε ότι αρκετοί μαθητές δεν είχαν ευχέρεια στη χρήση προγράμματος ψηφιακής ταινίας, όπως προέβλεπε το σενάριο, δόθηκε η δυνατότητα να δημιουργήσουν μία παρουσίαση (PowerPoint) ή και να κατασκευάσουν ψηφιακή ή χειρόγραφη αφίσα. Επίσης, αν και το σενάριο προέβλεπε η εργασία αυτή να γίνει ατομικά, το γεγονός ότι αρκετοί μαθητές του τμήματος δεν διέθεταν σύνδεση στο διαδίκτυο από το σπίτι (επτά από σύνολο είκοσι τριών μαθητών), καθώς και η επιθυμία των μαθητών να εργαστούν ομαδικά οδήγησαν στην τροποποίηση της δραστηριότητας.

Τελικά, για την εργασία αυτή μία μόνο ομάδα χρησιμοποίησε πρόγραμμα δημιουργίας ψηφιακής ταινίας, τρεις δημιούργησαν αρχείο παρουσίασης (PowerPoint) και μία ζωγράφισε αφίσα. Οι τρεις εργασίες (δύο σε αρχείο PowerPoint και η χειρόγραφη ζωγραφιά) διαφήμισαν προϊόντα ομορφιάς, μία (η ψηφιακή ταινία) έστειλε ένα οικολογικό μήνυμα και μία (σε αρχείο PowerPoint) διαφήμισε το ούζο Μυτιλήνης (!). Αφού παρουσιάστηκαν οι εργασίες, σχολιάστηκαν από τους μαθητές, οι οποίοι κατά γενική ομολογία επέλεξαν ως πιο πρωτότυπη και ολοκληρωμένη τη διαφήμιση με το οικολογικό μήνυμα²⁰.

Ακολούθησε συζήτηση για τον βαθμό ελευθερίας τον οποίο αισθάνθηκαν οι ομάδες στην αξιοποίηση του συμβόλου της γοργόνας, για τον τρόπο με τον οποίο αξιοποίησαν γνωστά από τη λαογραφία και τη λογοτεχνία χαρακτηριστικά του συμβόλου, για τη διαχρονικότητα και την αποτελεσματικότητα της γοργόνας ως συμβόλου το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ακόμη και στη διαφήμιση σύγχρονων

²⁰ Βλ. το [ergasia_g_fasi_1.avi](#).

καταναλωτικών προϊόντων. Όπως υποστηρίχθηκε στη συζήτηση και φάνηκε στις εργασίες της Γ΄ φάσης, οι μαθητές αξιοποίησαν δημιουργικά και με πρωτότυπο τρόπο το σύμβολο της γοργόνας αποδεσμευμένοι από τα χαρακτηριστικά που εντόπισαν στα κείμενα που μελέτησαν τις προηγούμενες διδακτικές ώρες.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ ΦΑΣΗ

Φύλλο εργασίας (ατομικό και κοινό για όλους)

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΛΕΥΣΗΣ

Η γοργόνα ταξιδεύει τον Μέγα Αλέξανδρο

1^η διδακτική ώρα

📖 Διαβάζουμε το διήγημα του Α. Καρκαβίτσα «Η γοργόνα» από τη συλλογή *Λόγια της πλώρης*. Γνωρίζεις τον **θρύλο** που αξιοποιεί ο Καρκαβίτσας στο διήγημά του; Πώς κατά τη γνώμη σου **κατάφεραν να συνομιλήσουν** στη λαϊκή ψυχή το θαλασσινό πλάσμα με τον Έλληνα στρατηλάτη; Τι είδους **συμβολισμό** ενδεχομένως φέρει η γοργόνα στον συγκεκριμένο θρύλο;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

🎧 Ακούμε το τραγούδι [«Δεν ήταν νησί»](#). Πρόκειται για μια σύνθεση στίχων από το μυθιστόρημα «*Καπετάν Μιχάλης*» του Ν. Καζαντζάκη που μελοποίησε ο Μάνος Χατζηδάκης. Ποια **συναίσθημα** σου προκαλεί η μελοποίηση των στίχων; Νιώθεις πως η μουσική αυτή **ταιριάζει** στην **Ελληνίδα** γοργόνα του μύθου και στον **συμβολισμό** που της απέδωσες;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Δραστηριότητα για το σπίτι

✂ Ταξιδεύεις ως επιβάτης με το πλοίο μεσοπέλαγα του Αιγαίου, όταν αναδύεται μια γοργόνα (μπορείς να της δώσεις όποια ταυτότητα θέλεις, να θεωρήσεις δηλαδή ότι είναι, όπως και στον λαϊκό θρύλο που πραγματευτήκαμε η αδερφή του Μεγαλέξανδρου ή κάποια άλλη μαγική μορφή που με την εμφάνισή της έχει κάποιον άλλο στόχο). **Αφηγείσαι** μετά από κάποιες μέρες την εμπειρία σου σε έναν φίλο σου. Μπορείς να προσθέσεις στην ιστορία πρόσωπα και γεγονότα και να χειριστείς την έκβασή της όπως θέλεις. Μπορείς επίσης να χρησιμοποιήσεις όποιο ύφος επιθυμείς, να ακολουθήσεις τους υφολογικούς και λεκτικούς κανόνες της **γλώσσας των νέων**, να γράψεις σε πιο λογοτεχνικό ύφος ή ακόμα και να επιλέξεις τον ποιητικό λόγο για να αφηγηθείς την ιστορία σου. Πόσο αλλάζει ο **συμβολισμός** της γοργόνας και η **ιστορία** σε σχέση με τη λαϊκή αφήγηση;

Αν έχεις τη δυνατότητα να εργαστείς στο σπίτι σε ηλεκτρονικό υπολογιστή να εμπλουτίσεις το κείμενό σου με μια εικόνα της γοργόνας που θα αναζητήσεις στο διαδίκτυο και πιστεύεις ότι ταιριάζει στη γοργόνα όπως εσύ τη φαντάστηκες. Αν θέλεις και έχεις το ανάλογο ταλέντο μπορείς να συνοδεύσεις το κείμενό σου με τη γοργόνα που θα ζωγραφίσεις ο ίδιος.

Την επόμενη διδακτική ώρα θα παρουσιαστούν στην ολομέλεια της τάξης επιλεγμένες εργασίες. Αν επιλεγεί η δική σου, πρέπει να είσαι σε θέση να παρουσιάσεις και να δικαιολογήσεις τις επιλογές σου.

Β΄ ΦΑΣΗ

ΟΜΑΔΑ 1

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΛΕΥΣΗΣ

Σταθμός πρώτος → Γιάννης Ρίτσος

1^η και 2^η διδακτική ώρα

1. Διαβάζουμε το παρακάτω απόσπασμα από τη *Ρωμιοσύνη* του Γιάννη Ρίτσου και συζητάμε σύντομα για το περιεχόμενό του.

Ρωμιοσύνη III

Δω πέρα ο ουρανός δε λιγοστεύει ούτε στιγμή το λάδι του ματιού μας

δω πέρα ο ήλιος παίρνει πάνω του το μισό βάρος της πέτρας που σηκώνουμε πάντα στη ράχη μας

σπάνε τα κεραμίδια δίχως αχ κάτω απ' το γόνα του μεσημεριού

οι άνθρωποι παν μπροστά απ' τον ίσκιο τους σαν τα δελφίνια μπρος απ' τα σκιαθίτικα καΐκια

ύστερα ο ίσκιος τους γίνεται ένας αϊτός που βάφει τα φτερά του

στο λióγερμα

και πιο ύστερα κουρνιάζει στο κεφάλι τους και συλλογιέται τ' άστρα

όταν αυτοί πλαγιάζουνε στο λιακωτό με τη μαύρη σταφίδα.

Δω πέρα η κάθε πόρτα έχει πελεκημένο ένα όνομα κάπου από τρεις χιλιάδες τόσα χρόνια

κάθε λιθάρι έχει ζωγραφισμένον έναν άγιο μ' άγρια μάτια και

μαλλιά σκοινένια

κάθε άντρας έχει στο ζερβί του χέρι χαραγμένη βελονιά τη βελονιά μια κόκκινη γοργόνα

κάθε κοπέλα έχει μια φούχτα αλατισμένο φως κάτω απ' τη

φούστα της

και τα παιδιά έχουν πέντε-έξι σταυρουλάκια πίκρα πάνου στην καρδιά τους

σαν τα χνάρια απ' το βήμα των γλάρων στην αμμουδιά το απόγευμα.

2. Στον διαδικτυακό τόπο του [E.ΚΕ.ΒΙ](#) ακολουθούμε την πορεία: *Προώθηση της ανάγνωσης* → *Αφιερώματα σε μεγάλους λογοτέχνες* → *Γιάννης Ρίτσος* → *Η κινητή έκθεση (εκθεσιακό υλικό)*. Περιηγούμαστε στο πληροφοριακό υλικό για τη **ζωή και το έργο του ποιητή**.
3. Διαβάζουμε τα παρακάτω αποσπάσματα από φιλολογικές μελέτες που αφορούν στο ποίημα *Ρωμιοσύνη* και προσπαθούμε να καταλάβουμε τις απόψεις που διατυπώνονται, οι οποίες θα μας χρειαστούν για την επόμενη δραστηριότητα:

«Ο Ρίτσος, κυρίως με τα μεγάλα ποιήματα *Ρωμιοσύνη* και *Η Κυρά των Αμπελιών*, στρέφεται προς το ελληνικό τοπίο, που κοντά του έζησε τα φωτεινά διαλείμματα των παιδικών του χρόνων, αλλά τώρα με καινούργια προοπτική. Το τοπίο συμμετέχει κι αυτό στην ιστορική αυτογνωσία του Έλληνα. Έχει επάνω του χαραγμένη την ιστορία της ρωμιοσύνης, είναι η ίδια η ρωμιοσύνη. Ο Ρίτσος προσπαθεί να μνηθεί και να μνήσει στο βαθύτερο νόημα που αποκτά ο ελληνικός χώρος και τη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή, αλλά και σε όλο το εύρος της ελληνικής ιστορίας. [...]

(Διαλησμάς Στ., 1981, *Εισαγωγή στην ποίηση του Γιάννη Ρίτσου*, Αθήνα: Επικαιρότητα, σελ. 35-42)

«Την εποποιία της Αντίστασης αλλά και τον τραγικό της επίλογο ανασυνθέτουν δημιουργικά τα δίδυμα έργα *Ρωμιοσύνη*, *Η Κυρά των Αμπελιών* (1945-1947). Αντλώντας από το βάθος του τοπίου, ο ποιητής εισχωρεί στο βάθος του χρόνου, για να αναγάγει τον μαχόμενο ελληνισμό σε σύμβολο αντίστασης και ελευθερίας. Ακρίτες, κλέφτες του '21 και αντάρτες πολεμούν μαζί τον κατακτητή. Σε αντιστοιχία, η αναβίωση της παράδοσης με δημοτικούς ρυθμούς, τρόπους και παραστάσεις γονιμοποιεί τον μοντέρνο, κάποτε υπερρεαλίζοντα, στίχο στις επικολυρικές αυτές συνθέσεις.[...]

(Χρύσα Προκοπάκη (επιλογή), 2000. *Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου*. Αθήνα: Κέδρος, σελ. 14-20.)

4. Διαβάζουμε πάλι το απόσπασμα από τη *Ρωμιούνη* του Ρίτσου. Λαμβάνοντας υπόψη το υλικό που μελετήσαμε μέχρι στιγμής, προσπαθούμε να χαρτογραφήσουμε το «Δω πέρα», τον **ελληνικό κόσμο**. Δηλαδή γράφουμε ένα μικρό κείμενο στον πίνακα που ακολουθεί για τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του κόσμου στον οποίο αναφέρονται οι στίχοι.

5. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα διερευνούμε τον **ρόλο** της γοργόνας στην ελληνική «μυθολογία» του Ρίτσου. Θα βοηθηθούμε στην απάντησή μας, την οποία θα γράψουμε στον πίνακα που ακολουθεί, αν κάνουμε τις αλλαγές που καταγράφονται στη συνέχεια και ελέγξουμε τι αλλάζει στον συμβολισμό της γοργόνας:

Στίχος

κάθε άντρας έχει στο ζερβί του χέρι χαραγμένη βελονιά τή βελονιά μία κόκκινη γοργόνα

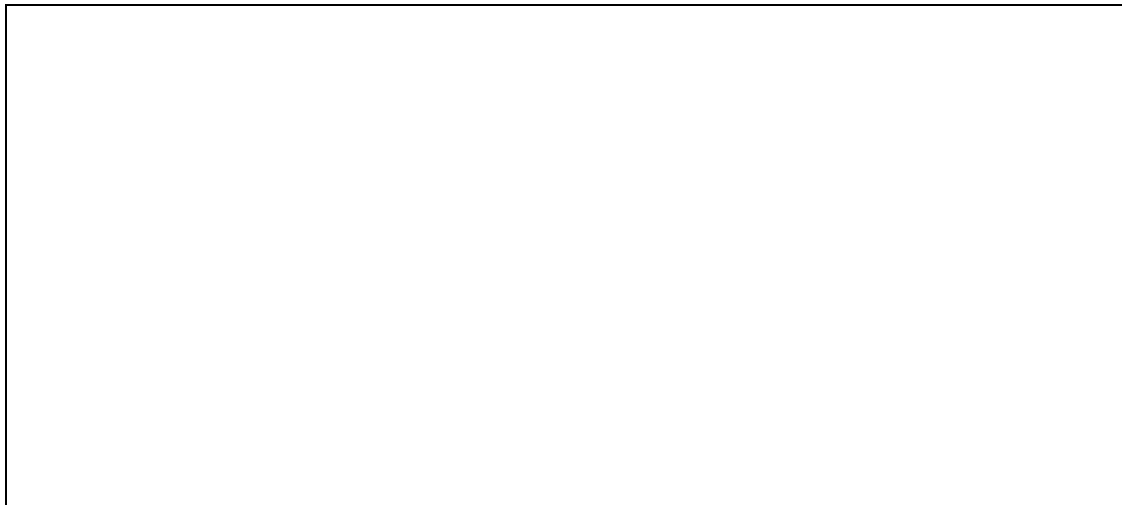
κάθε άντρας → όλοι οι άνθρωποι

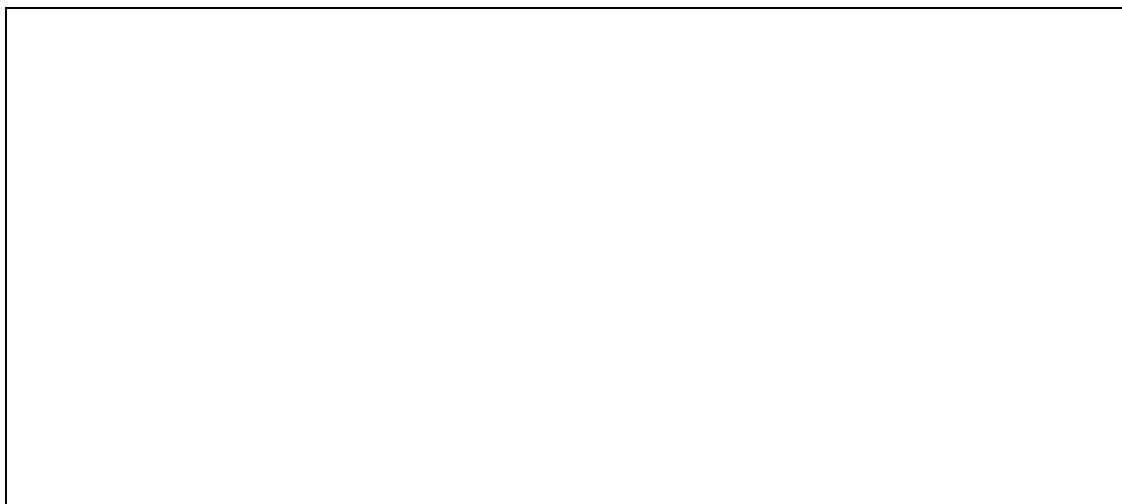
ζερβί του χέρι → δεξί του χέρι

χαραγμένη βελονιά τη βελονιά → ζωγραφισμένη

μία κόκκινη γοργόνα → μια πράσινη γοργόνα.

6. Αναζητούμε στο διαδίκτυο τη **μορφή** μιας γοργόνας που προσεγγίζει τη μορφή της κόκκινης γοργόνας του Ρίτσου. Δικαιολογούμε γιατί επιλέγουμε αυτήν την εικόνα. Την αποθηκεύουμε, γιατί θα αποτελεί τη φωτογραφία του εικονικού προφίλ μας στο Facebook.

ΟΜΑΔΑ 2

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΛΕΥΣΗΣ

Σταθμός δεύτερος→Οδυσσέας Ελύτης

1^η και 2^η διδακτική ώρα

1. Διαβάζουμε το ποίημα «Τα τζίτζικια» από την ποιητική συλλογή *Τα ρω του έρωτα* του Οδυσσέα Ελύτη και συζητάμε σύντομα για το περιεχόμενό του.

ΤΖΙΤΖΙΚΙΑ

Η Παναγιά το πέλαγο
κρατούσε στην ποδιά της
Τη Σίκινο την Αμοργό
και τ' άλλα τα παιδιά της

Από την άκρη του καιρού
και πίσω απ' τους χειμώνες
Άκουγα σφύριζε η μπουρού
κι έβγαιναν οι Γοργόνες

Κι εγώ μέσα στους αχινούς
στις γούβες στ' αρμυρίκια
Σαν τους παλιούς θαλασσινούς
ρωτούσα τα τζίτζικια:

Ε σεις τζίτζικια μου άγγελοι
γεια σας κι η ώρα η καλή
Ο βασιλιάς ο Ήλιος ζει;
κι ' όλ' αποκρίνονταν μαζί:

-Ζει ζει ζει ζει ζει ζει ζει.

2. «Αντιλαμβάνομαι την Ποίηση σαν μια πηγή αθωότητας γεμάτη από επαναστατικές δυνάμεις, που αποστολή μου είναι να τις κατευθύνω επάνω σ' έναν κόσμο απαράδεκτο για τη συνείδησή μου ελπίζοντας, μέσα από συνεχείς μεταμορφώσεις, να τον κάνω πιο σύμφωνο με τα όνειρά μου. Μιλώ για μια σύγχρονου τύπου μαγεία, που ο μηχανισμός της τείνει κι εκείνος στην αποκάλυψη της βαθύτερης μου πραγματικότητας. Πιστεύω γι' αυτό στις αισθήσεις που τις κινητοποιώ προς μιαν αδοκίμαστη έως σήμερα κατεύθυνση, αποβλέποντας σε μιαν Ελευθερία που να είναι αντίθετη προς όλες τις Εξουσίες και σε μια Δικαιοσύνη που να ταυτίζεται με το απόλυτο φως». (Δήλωση του '66, *Εν λευκώ*, εκδ. Ίκαρος). Εφόσον για τον ποιητή η ποίηση έχει μια τέτοια στόχευση, ο Έλληνας **αναγνώστης** που ζει στην εποχή της **πρώτης έκδοσης** (Α' έκδοση:1972) της συλλογής *Τα ρω του Έρωτα*, θα μπορούσε να προσλάβει το ποίημα «Τα τζιτζίκια» ως ένα κείμενο πολιτικής διαμαρτυρίας; Γράφουμε την απάντησή μας στον παρακάτω πίνακα.

3. Στο YouTube (32:30-35:40) ακούμε σε απόσπασμα της εκπομπής [Εποχές και συγγραφείς-«Οδυσσέας Ελύτης»](#) (από το ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ) τον Δημήτρη Καλοκύρη και τον Δημήτρη Δημηρούλη να μιλούν για τα **χαρακτηριστικά**

του ποιητικού κόσμου του Ελύτη. Καταγράφουμε παρακάτω τα βασικά σημεία των απόψεων που διατυπώνονται. Θα τα αξιοποιήσουμε στις δραστηριότητες που ακολουθούν.

4. Προφανώς ο Οδυσσεύς Ελύτης έγραψε το ποίημα έχοντας στον νου του τον θρύλο της γοργόνας και του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Πώς διαφοροποιείται ο ρόλος της γοργόνας και ποιες άλλες **ανατροπές** σε σχέση με τον θρύλο εντοπίζετε;

θρύλος

ποίημα

γοργόνα

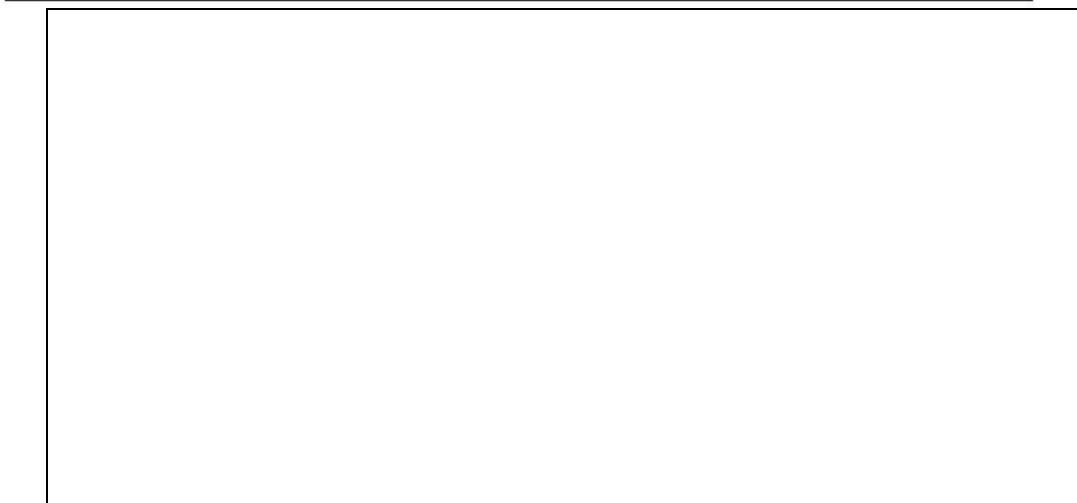
Μέγας Αλέξανδρος

ναυτικοί

θάλασσα

ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος

Τι αποκαλύπτει η **ανατροπή** αυτή για τη θέαση του ελληνικού κόσμου από τον ποιητή; Λαμβάνουμε υπόψη στην απάντησή μας την προηγούμενη δραστηριότητα.

5. Ο Ελύτης θεωρούσε την τέχνη του κολάζ ως εναλλακτική γλώσσα της αποκάλυψης. Χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα κατασκευής ψηφιακού κολάζ [Photo Collage](#) και το κατάλληλο template, ακολουθούμε τις «**οδηγίες**» του ίδιου του ποιήματος και φτιάχνουμε βήμα-βήμα την απεικόνισή του με εικόνες που αντλούμε από το διαδίκτυο. Η **διάταξη** των στροφών λειτουργεί ως **οδηγία** για τη θέση και τη γεωμετρία των επιμέρους μοτίβων στην κατασκευή; Αν αναδιατάξουμε τη διαδοχή των στροφών, θα άλλαζε η **γεωμετρία** των εικόνων στο κολάζ; Σε κάθε περίπτωση κατασκευάζουμε ένα κολάζ που θα αποδίδει την κοσμοαντίληψη του ποιητή, όπως εμείς την αντιλαμβανόμαστε διαβάζοντας το ποίημα. Αντιγράφουμε παρακάτω το κολάζ που δημιουργήσαμε.
6. Αναζητούμε στο διαδίκτυο το εξώφυλλο του δίσκου του Λίνου Κόκοτου *Το θαλασσινό τριφύλλι* σε ποίηση Οδυσσέα Ελύτη. Η γοργόνα που απεικονίζεται μπορεί να είναι **μια από** τις **γοργόνες** στο ποίημα του Ελύτη; Αν ναι, δικαιολογούμε την άποψή μας και αποθηκεύουμε την εικόνα, γιατί θα αποτελεί τη φωτογραφία του προφίλ μας στο Facebook. Διαφορετικά, αναζητούμε κάποια άλλη στο διαδίκτυο.

ΟΜΑΔΑ 3

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΛΕΥΣΗΣ

Σταθμός τρίτος→Γιώργος Σεφέρης

1^η και 2^η διδακτική ώρα

1. Διαβάζουμε το ποίημα «Λεωφόρος Συγγρού, 1930» του Γιώργου Σεφέρη και συζητάμε σύντομα για το περιεχόμενό του.

Λεωφόρος Συγγρού, 1930

Στον Γιώργο Θεοτοκά που την ανακάλυψε

Όταν σε νικήσει

το χαμόγελο που ανασαίνει πλάι σου, πάει να σκύψει και δε συγκατανεύει

όταν η ζάλη που σου απόμεινε αρμενίζοντας στα βιβλία ξεκολλήσει από το μυαλό σου στις πιπεριές δεξιά κι αριστερά

όταν αφήσεις το πετρωμένο καράβι που ταξιδεύει προς το βυθό μ' άρμενα συντριμμένα

την καμάρα με τα χρυσαφικά της

τις κολόνες με την έννοια τους που τις στενεύει

όταν αφήσεις τα κορμιά τα πελεκημένα επίτηδες για να μετρούν και για να θησαυρίζουν,

την ψυχή που δεν εξισώνεται, ό,τι και να κάνεις, με την ψυχή σου

το χέρι του φόρου

το γυναικείο εκείνο προσωπάκι στο λίκνο που λάμπει στον ήλιο

όταν αφήσεις την καρδιά σου και τη σκέψη σου να γίνουν ένα με το μαυριδερό ποτάμι που τεντώνει ξυλιάζει και φεύγει:

Σπάσε το νήμα της Αριάδνης και νά!
Το γαλάζιο κορμί της γοργόνας.

2. Στο διαδικτυακό τόπο «Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας πηγαίνουμε στο **χρονολόγιο** που αφορά στον Γιώργο Σεφέρη και διαβάζουμε το πληροφοριακό υλικό για τη ζωή και το έργο του, παράλληλα με τη στήλη στην οποία αναγράφονται σημαντικοί σταθμοί της ιστορίας και της λογοτεχνίας. Εντοπίζουμε **πότε** ο ποιητής συνέθεσε το ποίημα και προσεκτικά μελετούμε το **λογοτεχνικό περιβάλλον**.
3. Στον ιστότοπο της εφημερίδας *Το Βήμα* διαβάζουμε το κείμενο της Φωτεινής Μαργαρίτη «[Η ανακάλυψη της Συγγρού και η γενιά του '30](#)», για να μνηθούμε στη συνομιλία του Γ. Σεφέρη και του Γ. Θεοτοκά και κρατάμε σύντομες σημειώσεις στον παρακάτω πίνακα για το περιεχόμενο του κειμένου και τη σημασία της Λεωφόρου Συγγρού.

--

4. Ποιος είναι ο **συμβολισμός** της γοργόνας με το γαλάζιο κορμί; Γιατί ο ποιητής επέλεξε:

→ να χρωματίσει το κορμί της σε αυτήν την απόχρωση και όχι ενδεχομένως σε βαθύ μπλε;

→ να τοποθετήσει τη λέξη «γοργόνας» στην τελευταία στροφή ως **τελευταία** λέξη του ποιήματος; Στον παρακάτω πίνακα **μετακινούμε** την τελευταία στροφή, ώστε να γίνει πρώτη. Σε ποιον βαθμό η αναδιάταξη των στροφών εξυπηρετεί τον **τρόπο νοηματοδότησης** του συμβόλου της γοργόνας; Γράφουμε τις απόψεις μας στον πίνακα που ακολουθεί.

--

5. Έχοντας πλέον άποψη για το περιεχόμενο του ποιήματος, επιλέγουμε στίχους του που υποστηρίζουν σε μεγάλο βαθμό την ερμηνεία του και κατασκευάζουμε μια φανταστική **συνέντευξη** του Γ. Σεφέρη, στην οποία του ζητούμε να διευκρινίσει τα «σκοτεινά» σημεία του ποιήματος. Γράφουμε τη φανταστική συνέντευξή μας στον παρακάτω πίνακα.

6. Αναζητούμε τη γοργόνα-σχέδιο του Ι. Μόραλη στο διαδίκτυο (εναλλακτικά στην ιστοσελίδα του [ψηφιακού σχολείου](#)). Η γοργόνα αυτή κοσμεί το εξώφυλλο της συλλογής *Ποιήματα* του Γ. Σεφέρη (εκδόσεις Ίκαρος). Η συγκεκριμένη γοργόνα με τη **διχαλωτή ουρά** θα μπορούσε να είναι η γαλάζια γοργόνα του Σεφέρη; Αν ναι, δικαιολογούμε την άποψή μας και αποθηκεύουμε την εικόνα παρακάτω, γιατί θα αποτελεί τη φωτογραφία του εικονικού προφίλ μας στο Facebook. Διαφορετικά, αναζητούμε κάποια κατάλληλη στο διαδίκτυο.

ΟΜΑΔΑ 4

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΛΕΥΣΗΣ

Σταθμός τέταρτος→Γιώργος Σεφέρης

1^η και 2^η διδακτική ώρα

1. Διαβάζουμε το ποίημα «Ο Μαθιός Πασκάλης ανάμεσα στα τριαντάφυλλα» του Γιώργου Σεφέρη και συζητάμε σύντομα το περιεχόμενό του.

Ο Μαθιός Πασκάλης ανάμεσα στα τριαντάφυλλα

Καπνίζω χωρίς να σταματήσω απ' το πρωί
αν σταματήσω τα τριαντάφυλλα θα μ' αγκαλιάσουν
μ' αγκάθια και με ξεφυλλισμένα πέταλα θα με πνίξουν
φυτρώνουν στραβά όλα με το ίδιο τριανταφυλλί
κοιτάζουν· περιμένουν να ιδούν κάποιον· δεν περνά κανείς·
πίσω από τον καπνό της πίπας μου τα παρακολουθώ
πάνω σ' ένα κοτσάνι βαριεστισμένο χωρίς ευωδιά,
στην άλλη ζωή μια γυναίκα μου έλεγε μπορείς να γγίζεις αυτό το χέρι
κι είναι δικό σου αυτό το τριαντάφυλλο είναι δικό σου μπορείς να το πάρεις
τώρα ή αργότερα, όταν θελήσεις.

Κατεβαίνω καπνίζοντας ολοένα, τα σκαλοπάτια
τα τριαντάφυλλα κατεβαίνουν μαζί μου ερεθισμένα
κι έχουνε κάτι στο φέρσιμό τους απ' τη φωνή
στη ρίζα της κραυγής εκεί που αρχίζει
να φωνάζει ο άνθρωπος: «μάνα» ή «βοήθεια»
ή τις μικρές άσπρες φωνές του έρωτα.

Είναι ένας μικρός κήπος όλο τριανταφυλλιές

λίγα τετραγωνικά μέτρα που χαμηλώνουν μαζί μου
καθώς κατεβαίνω τα σκαλοπάτια, χωρίς ουρανό·
κι η θεία της έλεγε: «Αντιγόνη ξέχασες σήμερα τη γυμναστική σου
στην ηλικία σου δε φορούσα κορσέ, στην εποχή μου».
Η θεία της ήταν ένα θλιβερό κορμί μ' ανάγλυφες φλέβες
είχε πολλές ρυτίδες γύρω στ' αυτιά μια ετοιμοθάνατη μύτη
αλλά τα λόγια της ήταν γεμάτα φρόνηση πάντα.
Την είδα μια μέρα να γγίζει το στήθος της Αντιγόνης
σαν το μικρό παιδί που κλέβει ένα μήλο.

Τάχα θα τη συναπαντήσω τη γριά γυναίκα έτσι που κατεβαίνω;
Μου είπε σαν έφυγα: «Ποιός ξέρει πότε θα ξαναβρεθούμε;»
κι έπειτα διάβασα το θάνατό της σε παλιές εφημερίδες
το γάμο της Αντιγόνης και το γάμο της κόρης της Αντιγόνης
χωρίς να τελειώσουν τα σκαλοπάτια μήτε ο καπνός μου
που μου δίνει μια γέψη στοιχειωμένου караβιού
με μια γοργόνα σταυρωμένη τότες που ήταν όμορφη, πάνω στο τιμόνι.
Κορυτσά, καλοκαίρι 1937

2. Στον διαδικτυακό τόπο «Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας πηγαίνουμε στο **χρονολόγιο** που αφορά στον Γιώργο Σεφέρη και διαβάζουμε το πληροφοριακό υλικό για τη ζωή και το έργο του, παράλληλα με τη στήλη στην οποία αναγράφονται σημαντικοί σταθμοί της ιστορίας και της λογοτεχνίας. Εντοπίζουμε τη συλλογή *Ημερολόγιο καταστρώματος*, *Α'* στην οποία ανήκει το ποίημα και μελετούμε το ιστορικό **περιβάλλον**. Γράφουμε στον παρακάτω πίνακα σύντομες σημειώσεις.

3. Διαβάζουμε στον διαδικτυακό τόπο του [ψηφιακού σχολείου](#) το περιστατικό που έτυχε στον Ν. Γκάτσο, όπως το καταγράφει ο Γ. Σεφέρης στο *Ημερολόγιο, Μέρη 1*. Εντοπίζουμε εσωτερικές ενδείξεις της καταγραφής, που επιτρέπουν να αντιληφθούμε τις **σκέψεις** και τα **συναίσθηματα** του ποιητή για την πορεία της Ελλάδας, το χρονικό διάστημα που βρισκόταν πρόξενος στην Κορυτσά. Γράφουμε στον παρακάτω πίνακα σύντομες σημειώσεις.

4. Στο αρχείο που αποθηκεύσαμε στην τελευταία στροφή του ποιήματος χρωματίζουμε στις αποχρώσεις του γκριζου τις λέξεις που υποβάλλουν μια εντύπωση συννεφιάς και με κίτρινο τις λέξεις που αποπνέουν ζωή. Ποιες **σκέψεις** προκαλεί η εποπτεία της χρωματισμένης στροφής για τη διάθεση

του ποιητή και πώς καθοδηγεί τον αναγνώστη στην **πρόσληψη του συμβόλου** της γοργόνας;

5. Ο ποιητής, φορώντας το προσωπίο του Μαθιού Πασκάλη, καπνίζει κοιτάζοντας σχεδόν αποκαρωμένος τα τριαντάφυλλα. Στη δεύτερη και τρίτη στροφή καπνίζοντας κατεβαίνει μια συνεχή κάθοδο, “συναντά” την Αντιγόνη, τη θεία της, την κόρη της Αντιγόνης. Στην τελευταία στροφή ο καπνός τού φέρνει «μια γεύση στοιχειωμένου караβιού» με μια γοργόνα σταυρωμένη. Λαμβάνοντας υπόψη την **ιστορικότητα** του ποιήματος αποκαλύπτουμε τα πρόσωπα και τις ιδέες πίσω από τα **σύμβολα**.

Αντιγόνη	
Θεία της Αντιγόνης	
Κόρη της Αντιγόνης	
Γοργόνα	
Καπνός	
Καράβι	

Κάθοδος	
Σταύρωση	

6. Αναζητούμε στο διαδίκτυο την όψη μιας γοργόνας που προσεγγίζει τη μορφή της **σταυρωμένης γοργόνας** του καραβιού. Δικαιολογούμε γιατί επιλέγουμε αυτήν την εικόνα. Την αντιγράφουμε παρακάτω, γιατί θα αποτελεί τη φωτογραφία του προφίλ μας στο Facebook.

ΟΜΑΔΑ 5

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΛΕΥΣΗΣ

Σταθμός πέμπτος → Νίκος Καββαδίας

1^η και 2^η διδακτική ώρα

1. Διαβάζουμε το ποίημα «Έχω μια πίπα» από τη συλλογή *Μαραμπού* του Νίκου Καββαδία και συζητάμε σύντομα το περιεχόμενό του.

Έχω μια πίπα

Στον ποιητή Απ. Μελαχροινό

Έχω μια πίπα ολλανδική από ένα μαύρο ξύλο,
όπου πολύ παράξενα την έχουν σκαλισμένη.
Έχει το σχήμα κεφαλιού Γοργόνας με πλουμίδια.
Κι ένας σ' εμέ ναύτης Δανός την έχει χαρισμένη.

Και μου 'πε αυτός πως μια φορά του την επούλησε ένας,
στην Αλεξάντρεια, έμπορος ναρκωτικών, Αράπης,
και στον Αράπη - λέει - αυτόν, την είχε δώσει κάποια,
σε κάποιο πόρτο μακρινό, γυναίκα της αγάπης.

Πολλές φορές, τις βραδινές σκοτεινιασμένες ώρες,
ανάβοντας την πίπα αυτή, σε μια γωνιά καπνίζω,
κι ο γκρίζος βγαίνοντας καπνός σιγά με περιβάλλει,
κάνοντας ένα γύρω μου κενό, μαβί και γκρίζο.

Και τότε μια ψηλή, ο καπνός, γυναίκα σχηματίζει,
πότε ένα πόρτο ξενικό πολύ και μακρυσμένο.

Και βλέπω μες στους δρόμους του τους κρούς και βραδιασμένους

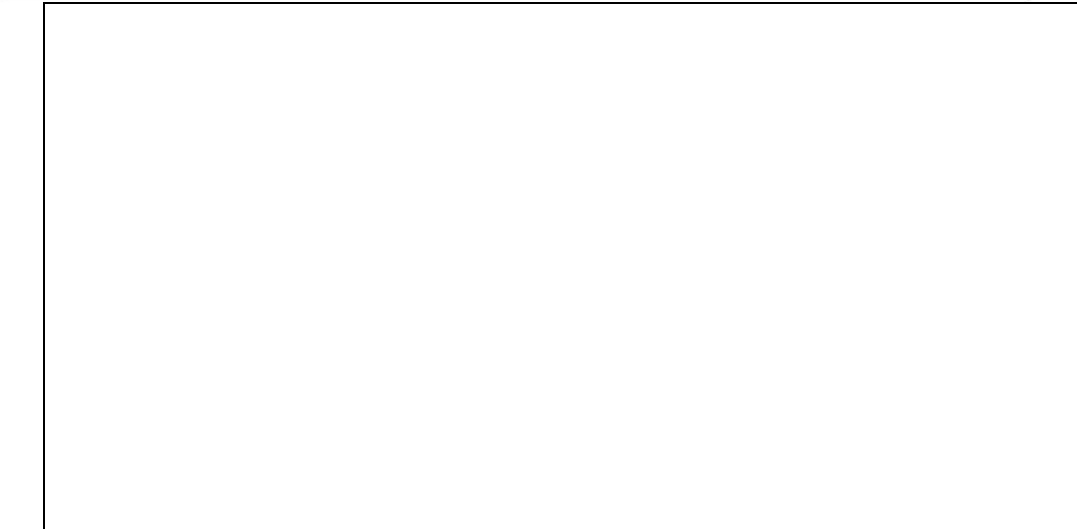

να περπατά έναν ύποπτο Αράπη μεθυσμένο.

Και βλέπω πάλι, άλλες φορές, μια γρήγορη γαλέρα
με τα πανιά της ανοιχτά στο αβέβαιο να αρμενίζει
κι απάνω στο μαστούνη της να κάθεται ένας ναύτης,
να 'χει μια πίπα - όπως αυτήν εγώ - και να καπνίζει.

Έχω μια πίπα ξύλινη παράξενα γλυμμένη.
Βλέπω καπνίζοντας τα πιο παράδοξα όνειρά μου.
Σκέφτομαι: "Θα 'ναι μαγική". Μα πάλι λέω: μη φταίει
ο εγγλέζικος βαρύς καπνός και η νευρασθένειά μου;

2. Στον διαδικτυακό τόπο του E.KE.BI ακολουθούμε την πορεία: *Προώθηση της ανάγνωσης* → *Αφιερώματα σε μεγάλους λογοτέχνες* → *Νίκος Καββαδίας* → *ιστότοπος* kavvadias.ekebi.gr. Περιηγούμαστε στο **χρονολόγιο** του ποιητή.
3. Στον ιστότοπο kavvadias.ekebi.gr παρατηρούμε την εικόνα στην αρχική σελίδα. Παρακολουθούμε στη συνέχεια απόσπασμα από την εκπομπή *Μηχανή του χρόνου* (YouTube, 2:00-5:00). Για ποιους λόγους η γοργόνα είναι εμβληματική παρουσία στη **ζωή των ναυτικών**, όπως η ποίηση και η ζωή του Ν. Καββαδία επιβεβαιώνει; Γράφουμε την απάντησή μας στον παρακάτω πίνακα.

4. Στην ιστοσελίδα της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία* διαβάζουμε από το άρθρο της Έλσας Ανδριανού «[Θεατρικά στοιχεία στο Μαραμπού του Ν.Καββαδία](#)» τις τρεις πρώτες και την ένατη παράγραφο, για να αξιοποιήσουμε το συγκεκριμένο υλικό στην επόμενη δραστηριότητα.
5. Η σκαλισμένη ξύλινη γοργόνα είναι βασικό στοιχείο στο ποίημα. Συζητάμε τη λειτουργία της στο ποίημα και δίνουμε τα συμπεράσματά μας σε έναν φανταστικό διάλογο της γοργόνας με τον ποιητή. Στον διάλογο που θα συνθέσουμε πρέπει να φανεί τι είναι τελικά η γοργόνα για τον ναυτικό και τι ο ναυτικός για τη γοργόνα. Πόσο **ισοβαρής** είναι η μεταξύ τους **σχέση**; Γράφουμε την απάντησή μας στον παρακάτω πίνακα:

6. Αναζητούμε στο διαδίκτυο την όψη μιας γοργόνας που προσεγγίζει κατά τη γνώμη μας τη μορφή της **σκαλισμένης** πάνω στην **πίνα γοργόνας** του καραβιού. Αντιγράφουμε παρακάτω την εικόνα, γιατί θα αποτελεί τη φωτογραφία του προφίλ μας στο Facebook. Δικαιολογούμε γιατί την επιλέγουμε.

Φύλλο εργασίας κοινό για όλες τις ομάδες

3^η διδακτική ώρα

Δημιουργούμε ένα εικονικό **προφίλ** στο Facebook. Επιλέγουμε ένα όνομα που αποδίδει τα χαρακτηριστικά της γοργόνας στα ποιήματα που μελετήσαμε τις δύο προηγούμενες διδακτικές ώρες. Ως **φωτογραφία** χρησιμοποιούμε την εικόνα που αποθηκεύσαμε σε προηγούμενη δραστηριότητα. Συμπληρώνουμε, εφόσον επιθυμούμε, τα άλλα πεδία σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της γοργόνας μας και τη φαντασία μας. Συμμετέχουμε σε μια ομάδα επικοινωνίας στην οποία συμμετέχει ως ταχυδρόμος και ο εκπαιδευτικός με το όνομα Νηρέας Θαλασσινός. Κατά τη διάρκεια αυτής της ώρας, υποδυόμενοι τη γοργόνα που μελετούμε ως ομάδα, επικοινωνούμε με τις άλλες γοργόνες. Παρουσιάζουμε τον **εαυτό** μας, μιλούμε για τον **κόσμο του ποιήματος** στον οποίο υπάρχουμε, προτείνουμε **στάση ζωής και αξίες** που υπερβαίνουν τα όρια του ποιήματος. Ενθαρρύνουμε τις άλλες γοργόνες να μιλήσουν για τον δικό τους κόσμο, διαπιστώνουμε σε ποιον βαθμό μοιάζουμε ή διαφέρουμε. Στο τέλος της ώρας αλλάζουμε το όνομά μας, ώστε να αποδίδει τη **στάση ζωής** που υποστηρίζουμε.

Γ' ΦΑΣΗ

Φύλλο εργασίας (κοινό για όλους)

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΛΕΥΣΗΣ

Άφιξη στον τελευταίο σταθμό

<http://www.neolaia.gr/2013/04/01/zeta-makripoulia-se-rolo-gorgonas/gorgona/>

<http://www.gothess.gr/discus/messhview/?Select=2&Article=870>

<http://www.elculture.gr/kids/i-mikri-gorgona-athens-462858>

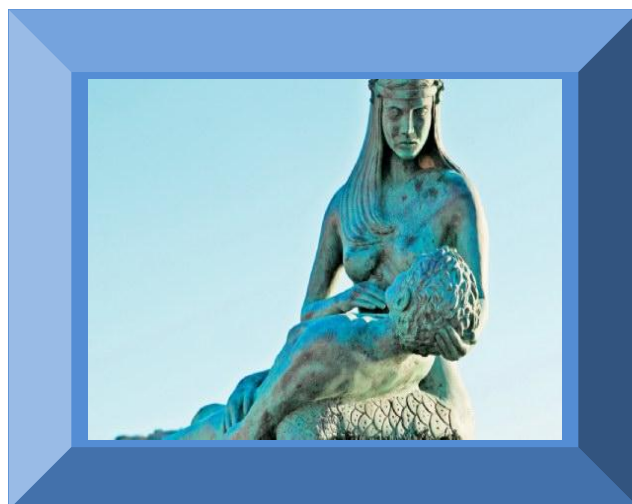

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

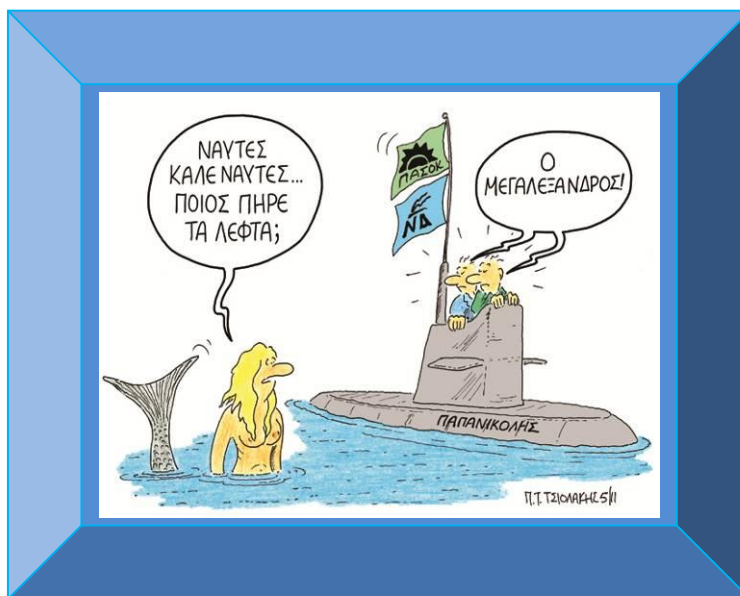
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<http://www.ethnos.gr/entheta.asp?catid=23523&subid=2&pubid=63661993>

<http://ikariaki.gr/i-gorgona-tou-ikari-vgeni-stin-ikaria/>

http://tsiolakis.blogspot.gr/2011_05_01_archive.html

Αυτές είναι κάποιες από τις εκδοχές της γοργόνας στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Στην πρώτη εικόνα δημοφιλής ηθοποιός υποδύεται τη γοργόνα για τις ανάγκες κάποιας διαφήμισης, στη δεύτερη Βεροιώτες αγιογράφοι φιλοτεχνούν στο ξύλο την «Ενάλιο Νύμφη», στην τρίτη το παραμύθι του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν διασκευάζεται σε θεατρική παράσταση με θέμα τις σχέσεις ανάμεσα σε πρόσωπα φύσει και θέσει διαφορετικά. Στην τέταρτη εικόνα η γοργόνα στο Κίνι της Σύρου σώζει ναυαγό, στην πέμπτη στο ακρομώλιο του Αγίου Κηρύκου συναντά τα φτερά του Ίκαρου, στην έκτη “υπηρετεί” την πολιτική επικαιρότητα. Με αφετηρία αυτές τις εικόνες προβληματιστείτε και συζητήστε μεταξύ σας τα μέλη κάθε ομάδας για το: (α) πώς το σύμβολο της γοργόνας καταφέρνει να επιβιώνει στον σύγχρονο ελληνικό κόσμο, (β) τι είδους συμβολισμούς φέρει και εξυπηρετεί, (γ) τι υποδηλώνει το πλούσιο “φορτίο” της για το πολιτισμικό και ιδεολογικό παρόν.

Δραστηριότητα για το σπίτι

✂ Κατασκευάζετε μια διαφήμιση χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα δημιουργίας ψηφιακής ταινίας (Movie Maker). Αν δεν έχετε ευχέρεια στη χρήση του προγράμματος δημιουργίας ψηφιακής ταινίας, μπορείτε να δημιουργήσετε ένα αρχείο παρουσίασης (PowerPoint) ή ακόμη να δημιουργήσετε τη δική σας ψηφιακή ή χειρόγραφη αφίσα. Η διαφήμιση προορίζεται για τηλεοπτική προβολή και βασικό της μοτίβο αποτελεί η μορφή της γοργόνας. Επιλέγετε μόνοι σας το αντικείμενο ή την υπηρεσία στην οποία αφορά η διαφήμιση (ενδεικτικά: καταναλωτικά αγαθά, υπηρεσίες τουρισμού) και αναζητάτε τους κατάλληλους πόρους (εικόνα, ήχος) από το διαδίκτυο, για να αναδείξετε τον συμβολισμό της.

Την επόμενη διδακτική ώρα θα παρουσιαστεί η διαφήμισή σας στην ολομέλεια της τάξης και θα σχολιαστεί.

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος e-Twinning, το οποίο προβλέπει τη συνεργασία μεταξύ σχολείων της Ευρώπης σε ένα θέμα κοινού ενδιαφέροντος. Καθώς τη μορφή της γοργόνας πραγματεύονται πολλοί μύθοι πολλών πολιτισμών, θα ήταν ενδιαφέρουσα η συνεργασία με εκπαιδευτικούς και μαθητές από την υπόλοιπη Ευρώπη για τη συγκέντρωση, παραγωγή και προβολή σχετικού υλικού.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου το εργαστήριο πληροφορικής ήταν διαθέσιμο, όπως προβλεπόταν. Ωστόσο, δυσκολία υπήρξε από αρκετούς μαθητές στην εκπόνηση εργασιών στο σπίτι, όταν αυτές απαιτούσαν τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή και σύνδεση στο διαδίκτυο. Στις περιπτώσεις αυτές είτε οι εργασίες έγιναν ομαδικές είτε δόθηκε και εναλλακτική εργασία που δεν απαιτούσε χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή. Για την τήρηση του αρχικού χρονοδιαγράμματος έγινε τροποποίηση των δραστηριοτήτων, προκειμένου το σενάριο να συντομευθεί στις έξι διδακτικές ώρες. Επίσης, ο εκπαιδευτικός επεσήμανε στους μαθητές την ανάγκη να εκπονήσουν, χωρίς άσκοπη χρονοτριβή, τις εργασίες τους και να δείξουν υπευθυνότητα στην υλοποίηση εργασιών οι οποίες προέβλεπαν τη χρήση Facebook.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παντζαρέλας, Π. 2012. *Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelas_0.pdf
(2/5/2013)

Παυλίδου, Μ. 2010. Το Web 2.0 και η αξιοποίησή του στα φιλολογικά μαθήματα. Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα ΚΣΕ (Β΄ έκδοση αναθεωρημένη και εμπλουτισμένη). Πάτρα.